

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Monika Němcová

Alternativní školství – individuální vzdělávání

Olomouc 2013

vedoucí práce: prof. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla používána ke studijním účelům.

V Pardubicích dne:

.....

Monika Němcová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. Heleně Grecmanové, Ph.D. za cenné rady, podněty a připomínky a ochotu při zpracování mé diplomové práce. Dále děkuji své rodině za trpělivost a všem rodinám, které se podílely na vyplňování dotazníků.

Obsah

Úvod	5
1 Alternativní vzdělávání	6
2 Typy alternativních škol	11
2.1 Klasické reformní školy	11
2.2 Moderní alternativní školy	14
3 Individuální vzdělávání	19
3.1 Výhody a nevýhody individuálního vzdělávání	20
3.2 Metody a styly výuky při individuálním vzdělávání	24
3.3 Socializace jedince při individuálním vzdělávání	27
3.4 Právní aspekty individuálního vzdělávání	31
3.4.1 Individuální vzdělávání ve Spojených státech amerických	32
3.4.2 Individuální vzdělávání ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku	35
3.4.3 Individuální vzdělávání ve Francii	37
3.4.4 Individuální vzdělávání ve Spolkové republice Německo	39
3.4.5 Individuální vzdělávání v České republice	40
4 Výzkumná část	47
4.1 Cíl výzkumu	47
4.1.1 Pracovní otázky a dílčí cíle	47
4.1.2 Formulace hypotéz	48
4.2 Metodika výzkumu	49
4.3 Průběh dotazníkové šetření	50
4.4 Výsledky výzkumu	51
5 Srovnání výzkumů	73
Závěr	76
Seznam použitých zdrojů	78
Seznam grafů, obrázků a tabulek	85
Seznam příloh	87
Přílohy	88

Úvod

„Tajemství vzdělávání je respekt vůči studentovi“

Ralph Waldo Emerson

Tento citát vystihuje mou diplomovou práci, ve které se budu věnovat alternativnímu vzdělávání a konkrétně individuálnímu vzdělávání, tj. vzdělávání dětí v domácnostech. Je to alternativní možnost vzdělávání, která má dlouhou historii, ale postupem času byla nahrazena veřejným školstvím. Znovuobjevení se píše od 60. let 20. století v anglicky hovořících zemích, v České republice od konce devadesátých let.

Diplomová práce bude rozdělena na dvě části. Část teoretická bude složena ze tří kapitol. Cílem první kapitoly je shrnout možnosti, které nabízí alternativní vzdělávání. Zaměřím se na rozbor pojmu a odlišnosti od tradičního vzdělávání z několika hledisek. V následujících dvou kapitolách se budu věnovat popisu jednotlivých druhů alternativního vzdělávání. Nejprve budu popisovat alternativní školy, které pro přehlednost rozdělím na školy klasické reformní a moderní alternativní školy. V závěrečné kapitole teoretické části budu popisovat individuální vzdělávání. Věnovat se budu výhodám a nevýhodám tohoto typu vzdělávání, metodám a stylům při výuce, socializací dětí individuálně vzdělávaných. Zaměřím se i na zkušenosti s individuálním vzděláváním ze zahraničí a vývojem v naší republice.

Výzkumná část bude mít kapitoly dvě. Jejím cílem bude na vzorku českých rodin, které individuálně vzdělávají děti, porozumět tomu, co rodiče v dnešní době vedlo vzdělávat děti doma. Dále bych chtěla zmapovat, jak je individuální vzdělávání v rodinách praktikováno, jaké mají rodiny možnosti a jaká je podpora ze strany státu. V druhé kapitole výzkumné části bych chtěla porovnat výsledky z mého dotazníkového šetření s údaji z diplomové práce, která se vzděláváním v domácnostech zabývala v letech 1999/2000. Šetření tehdy probíhalo na začátku experimentálního vzdělávání na 1. stupni, zajímalo by mě, jaké změny do dnešní doby nastaly z pohledu rodin, které individuální vzdělávají děti.

Součástí práce budou tabulky, grafy a obrázky.

1 Alternativní vzdělávání

Alternativní vzdělávání je vzdělávání, které je založené na jiných, netradičních metodách a stylech, které se v různých aspektech liší od tradičního vzdělávání. V Andragogickém slovníku (Průcha a Veteška, 2012, s. 26) k pojmu „alternativní vzdělávání“ je uveden tento výklad:

„Vzdělávání poskytované buď v alternativních školách, nebo ve školách uplatňujících některý z nestandardních vzdělávacích programů. V České republice je v současné době alternativní vzdělávání realizováno v rámci několika specifických programů v mateřských a základních školách, zejména programy Zdravá škola, Začít spolu, Otevřené vyučování aj. Jedním ze způsobů alternativního vzdělávání je také domácí vzdělávání, jež zabezpečují rodiče svým dětem, které se za stanovených podmínek nezúčastňují běžného školního vyučování....“

FUNKCE ALTERNATIVNÍHO ZPŮSOBU VZDĚLÁVÁNÍ

- *Funkce kompenzační:* Vzniklé alternativní školy, inovativní programy ve školách i individuální vzdělávání v domácnostech mají kompenzovat nedostatky ve stávajících školách. Mají uspokojit potřebu různých alternativ ve výchově a ve vzdělávání.
- *Funkce diverzifikační:* Slouží k zajištění nezbytné plurality ve vzdělávání, k odstranění standardnosti či uniformity.
- *Funkce inovační:* Jedná se o možnost využívání nových inovací ve vzdělávacím procesu tj. nestandardní metody výuky, změna obsahu vzdělávání tj. nové vyučovací předměty, používání elektronických médií ve výuce (Průcha, 2012).

SPOLEČNÉ RYSY ALTERNATIVNÍHO ZPŮSOBU VZDĚLÁVÁNÍ

- Komplexní rozvoj osobnosti dítěte, jak po intelektuální tak emocionální stránce.
- Aktivní zapojení dítěte při výuce, podpora spolupráce, rozvoj komunikace.
- Posílení úlohy, hry v rozvoji jedince při učení a práci.

- Propojení předmětů a uzpůsobení prostředí dětem a žákům.
- Navození partnerského vztahu učitelů a žáků, žáků a rodičů a rodičů a učitelů (Svobodová a Jůva, 1996; Hrázská, 2009).

V České republice se spíše než pojem „alternativní vzdělávání“ používá pojem „alternativní škola“, proto budu tento pojem dále v této kapitole používat. Existuje mnoho definic pojmu alternativní školy, například v Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová a Mareš, 2008, s. 16) je definován takto:

„Alternativní škola. Obecný termín pokrývající všechny druhy škol (soukromé i státní, veřejné), které mají jeden podstatný rys: odlišují se od hlavního proudu standardních (běžných, normálních) škol určité vzdělávací soustavy. Odlišnost může spočívat ve specifických obsahů vzdělávání, organizace a metod výuky, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků aj. Pojem alternativní škola nelze tedy vztahovat pouze k soukromým školám, resp. k typu zřizovatele školy, protože nestandardní mohou být i některé školy státní.“

Já bych se spíše přiklonila k pojetí Rýdla (2004, s. 60). Ten za alternativní školu považuje jakoukoliv školu nebo hnutí vůči jinému hnutí či škole, které se v něčem liší – ve zřizovateli, velikosti učeben, úpravě školy a i v pedagogickém přístupu. Alternativní školy respektují individuální potřeby dětí a partnerský přístup k dětem.

Alternativní školy se začaly rozvíjet v průběhu dvacátého století nezávisle na sobě v Evropě i v USA. Hlavně z důvodu, že v průběhu dvacátého století došlo k mnohým politickým změnám, které s sebou přinesly i potřebu lidí vzdělávat novou generaci jiným způsobem. Největší rozsah byl ve dvacátých a třicátých letech. V Evropě se objevily reformní školy Rudolfa Steinera, Marie Montessoriové, Célestina Freineta a v USA reformní škola Heleny Parkhurstové a Carletona Wolsey Washburna. Vývoj byl přibrzděn druhou světovou válkou a nové rozšíření alternativního vzdělávání můžeme počítat až od 70. let 20. století, rozvíjely se reformní školy z dvacátých let, ale i nové inovativní směry (Vališová, Kasíková a kol., 2007; Jůva, 2007).

Na našem území se alternativní školy začaly rozvíjet také ve dvacátých a třicátých letech 20. století. Ve vzdělávání byly přijímány zahraniční reformní pedagogické teorie, nejvýznamnějším představitelem byl Václav Příhoda. Vývoj byl přerušen druhou světovou

válkou. Po roce 1948 byly v Československu vlivem nástupu socialismu alternativy ve vzdělávání potlačovány, nový rozvoj můžeme počítat až po revoluci v roce 1989. Velký rozvoj moderních alternativních a inovativních škol je od poloviny devadesátých let dvacátého století (Průcha, 2012).

DĚLENÍ ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICĚ

- *dle zřizovatele* dělíme školy na státní a nestátní. Mezi státní školy spadají v České republice všechna zařízení, která jsou zřizována některým orgánem státní správy. Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) sem řadíme školy zřizované krajem, obcí, dobrovolným svazkem obcí, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem zahraničních věcí. Mezi nestátní školy patří školy, které nejsou zřizovány orgány státní správy. V České republice se jedná o registrované církve a náboženské společnosti a o ostatní právnické nebo fyzické osoby, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání (školský zákon).

Za školy poskytující alternativní vzdělávání by dle těchto kritérií bylo možné považovat školy nestátní, tedy školy zřizované církvemi a právnickými nebo fyzickými osobami.

- Průcha (2012, s. 24) uvádí tři typy škol *dle způsobu financování* - školy bezplatné, hrazené plně ze státního rozpočtu. Školy, které jsou hrazeny ze státního rozpočtu a rodiči. A na závěr školy, které jsou financovány v rámci školného pouze rodiči a sponzory.

Financování škol ze státního rozpočtu je dáno § 160 zákona č. 561/2004 Sb.:

„(1) Ze státního rozpočtu se za podmínek stanovených tímto zákonem poskytují finanční prostředky vyčleněné na činnost

a) škol a školských zařízení zřizovaných ministerstvem, a to na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na výdaje na úhradu odvodu z úhrnu mezd na veřejná pojištění, na příděly do fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, na výdaje podle § 184 odst. 1 a 2, výdaje na nezbytné

zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených, výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle tohoto zákona poskytovány bezplatně, a rovněž výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků, na činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání, na další nezbytné neinvestiční výdaje spojené s provozem škol a školských zařízení a na investiční výdaje zařazené do programu podle zvláštního právního předpisu,

b) škol a školských zařízení zřizovaných registrovanými církvemi nebo náboženskými společnostmi, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy,

c) škol a školských zařízení zřizovaných obcemi nebo svazky obcí, ..., a to na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na výdaje na úhradu odvodu z úhrnu mezd na veřejná pojištění, na přídělky do fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, na výdaje podle § 184 odst. 1 a 2, výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených, výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle tohoto zákona poskytovány bezplatně, a rovněž výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků, na činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání,

d) škol a školských zařízení zřizovaných kraji, ..., a to na platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné, na výdaje na úhradu odvodu z úhrnu mezd na veřejná pojištění, na přídělky do fondu kulturních a sociálních potřeb a ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů, na výdaje podle § 184 odst. 1 a 2, výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených, výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle tohoto zákona poskytovány bezplatně, a rovněž na výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků a na činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání.“

Za alternativní vzdělávání bych v tomto případě považovala školy a školská zařízení, které jsou financovány rodiči.

- z *hlediska výuky* dělíme školy na tradiční a alternativní. Tradiční jsou školy, které realizují výuku podle určité zavedené normy, vzoru, standardu. Výuka je zaměřena jednostranně na učení a vědění. Učení probíhá pod nátlakem, donucováním, používáním odměn a trestů. Výuka probíhá izolovaně, bez souvislostí s jinými předměty a skutečným životem. Učitel vystupuje autoritativně, vztah je založen na poslušnosti dítěte (Nováčková, 2003).

Za alternativní lze považovat školy, které se od běžného standardu nějakým způsobem odlišují. Výuka je zaměřena na osobnost o globálním smyslu. Akceptují se psychologické zvláštnosti dítěte a žáka. Posiluje se individualita před kolektivem. Při výuce se využívají alternativní nebo inovativní programy (Rýdl, 2004).

2 Typy alternativních škol

Během dvacátého století se hlavně ve světě vyvinulo mnoho typů alternativních škol. Jsou soukromé, církevní i státní. Svobodová a Jůva (1996) soudí, že dějinami školství se prolíná neustálá konfrontace mezi tradiční a alternativní školou.

Pro potřeby diplomové práce budou vzdělávací instituce rozděleny podle Průchy (2012, s. 45) do dvou typů a to na klasické a na moderní alternativní školy.

2.1 Klasické alternativní školy

Mezi klasické alternativní školy můžeme řadit školy, které vznikaly ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století. Mezi nejznámější bych zařadila waldorfskou, montessoriovskou, daltonskou, winnetskou, freinetovu a jenskou školu.

Waldorfská škola patří mezi nejrozšířenější typ alternativních škol. Zakladatelem je Rudolf Steiner, který v roce 1919 založil v německé obci Waldorf u Stuttgartu první Waldorfskou školu pro děti dělníků z továrny na cigarety Waldorf – Astoria (Hofrichter, 2009).

Rudolf Steiner se narodil 25. 2. 1861 v městečku Kraljevec v Chorvatsku. Dětství strávil v Pottschachu v Dolních Rakousích, později žil v Neudörflu, Vídni a v Berlíně. Vyučoval zde historii a další předměty na dělnické škole. Zjistil, že na žáky lépe působí řeč, která je konkrétní a obrazná. Tyto jeho znalosti vyústily do koncepce „waldorfských škol“. Teprve v roce 1919 mohl svoji představu realizovat v obci Waldorf. O své koncepci přednášel doma i v zahraničí až do své smrti dne 30. 3. 1925 (Cipro, 2001).

Waldorfská pedagogika je plně zaměřena na potřeby žáků a na jejich rozvoj. Učební plány nejsou pevně dané, ale neustále se přepracovávají, mění a upravují. Důraz je kladen na rozvoj dítěte v praktických a uměleckých předmětech. Učební látka se vyučuje v epochách tj. vyučovacích blocích, které trvají první dvě vyučovací hodiny a látka se probírá až několik týdnů. Žáci nepoužívají učebnice, ale vedou si epochové sešity, do nich mají možnost si sami zaznamenávat učivo. Výkony žáků jsou hodnoceny slovně, klade se důraz na sociální schopnosti, píli, vytrvalost a spolehlivost. Pro žáky je nejdůležitější osobou třídní učitel, který je doprovází po celou dobu jejich školní docházky. Učitelé mají zvláštní systém vzdělávání

v rámci postgraduálního specializovaného studia. Každý učitel je členem samosprávy a podílí se na tvorbě školy. Důraz se klade na spolupráci pedagogů. Významnou měrou se do výuky nebo vedení školy zapojují i rodiče žáků (Vališová, Kasíková a kol., 2007; Hofrichter, 2009).

Montessoriovská škola nazvána podle jména své zakladatelky Marie Montessori. Jedná se o výuku, jež je plně zaměřená na svobodu a spontánní rozvoj schopností dítěte (Vališová, Kasíková a kol., 2007).

Maria Montessori se narodila dne 31. 8. 1870 v Chiaravalle nedaleko Ancony. V roce 1896 se stala první italskou lékařkou, její zájem směřoval na rozvoj duševně zaostalých a mentálně retardovaných dětí. V roce 1907 založila v Římě dětský útulek pro děti ze sociálně slabých rodin. Děti zde byly zaměstnávány jednoduchými praktickými činnostmi a hrou se speciálními materiály na cvičení smyslů. Výsledky byly pozoruhodné a tento pedagogický systém se začal rozšiřovat po celém světě. Maria Montessori se až do své smrti dne 6. 5. 1952 věnovala šíření a propagaci svých myšlenek (Cipro, 2001).

Montessoriovská pedagogika je zaměřena na respektování normálního vývoje. Zdůrazňuje se zejména rozvíjení smyslů a pohybu dítěte. Důraz je kladen na vhodné prostředí. Zásadní roli hrají speciální pomůcky, které rozvíjejí smysly, řeč, matematické schopnosti. Děti pracují individuálně nebo ve skupinách, obvyklé jsou věkově smíšené skupiny. Výuka začíná ranním kruhem. Poté následuje pracovní fáze. Dítě nebo žák si zvolí, s čím bude pracovat a pokračuje na zvoleném úkolu. Často se při výuce používá rozhovor v kruhu, projektové vyučování. Pedagog nebo vychovatel působí v roli poradce. Ve školách se hodnotí pouze slovně a je důležitá vazba s rodiči (Průcha, 2012; Vališová, Kasíková a kol., 2007).

Daltonská škola nazvaná podle místa svého vzniku, města Dalton ve státě Massachusetts. Zakladatelkou je Helena Parkhurstová. Vzdělávání má respektovat svobodu, samostatnost a spolupráci (Jůva, 2007).

Helena Parkhurstová se narodila v roce 1881 v New Yale City. Po vystudování pedagogiky učila na venkovské škole. Později vyučovala na střední škole a v učitelském semináři. V roce 1914 se vydala na studijní cestu do Itálie, kde se stala blízkou spolupracovnicí Marie Montessoriové. Po návratu do Spojených států amerických založila v roce 1919 v Daltonu první experimentální střední školu. Škola vzbudila velký ohlas. Podobné školy začaly být zakládány i v Anglii a Nizozemí (Cipro, 2001).

Daltonská pedagogika je zaměřena na svobodu žáka. Žák uzavírá s učitelem vlastní smlouvu o programu na další měsíc. Úkoly plní individuálně či ve skupinách, vlastním tempem a pouze žák zodpovídá za úspěch. Žáci mají při výuce k dispozici odborné pracovníky. V případě, že si žák neví rady, má se poradit se spolužáky. Vyučující funguje pouze jako poradce. Po dokončení jsou úkoly předloženy vyučujícímu a po schválení může žák přejít k novému úkolu. Učivo na jeden rok je možné zvládnout dříve nebo později. Při výuce se střídá individuální a skupinová práce (Vališová, Kasíková a kol., 2007; Průcha, 2009).

Winnetská škola je podobná daltonské pedagogice. Měla odstranit nedostatky, které se při daltonské výuce objevily. Jednalo se o přílišný individualismus a malý kontakt s různými pedagogickými podněty. Zakladatelem je Carleton Wolsey Washburne (Jůva, 2007).

Carleton Wolsey Washburne se narodil 2. 12. 1889 v Chicagu. V letech 1912 – 1914 byl učitelem na základní škole. Od roku 1919 do roku 1943 byl školním inspektorem ve městě Winnetka. Řídil zde školskou reformu, která vešla do historie pod názvem winnetská soustava. Zemřel 27. 11. 1968 v Michiganu (Cipro, 2001).

Winnetská pedagogika je taktéž zaměřena na svobodu žáka, ale učivo je rozpracováno v osnovách a speciálních učebnicích. Látka je rozdělena na dvě části. Na část obsahující základní učivo, které musí každý žák absolvovat. Po vzoru daltonského učení ho může žák absolvovat individuálním tempem. Druhá část je volitelná a založena hlavně na praktických úkolech. Pracuje se individuálně nebo ve skupinách. Působení pedagoga je výraznější (Jůva, 2007; Cipro, 2001).

Freinetova škola nazývána dle svého zakladatele Célestina Freineta. Základním principem je pracovní aktivita, při které se žák přirozeně aktivizuje (Jůva, 2007).

Célestin Freinet se narodil 15. 10. 1896 v Gars. Studoval na učitelském ústavu. V průběhu studia byl povolán na frontu, byl těžce raněn. Po čtyřleté léčbě nastoupil na učitelské místo v malé obci Bar-sur-Loup. Zde z důvodu svého poškozeného dechu a hlasu začal používat nové metody ve výuce. Uplatňoval názornost a pracovní aktivitu žáků. Žáci vydávali vlastní časopis, korespondovali s jinými školami. V roce 1928 se odstěhoval do městečka Saint-Paul-de-Vence, zde pokračoval ve svém reformním vyučování. Po neshodách s místními obyvateli školu v roce 1933 opustil. Po této události si založil soukromou školu s internátem, která pokračovala až do začátku druhé světové války. Freinet byl za války internován a v roce 1941 odešel do ilegality. Po ukončení druhé světové války se věnoval více

teorii a publikaci svých zkušeností. Po jeho smrti dne 8. 10. 1966 pokračovala v jeho hnutí jeho žena (Cipro, 2001).

Freinetova pedagogika je zaměřena na velký počet didaktických pracovních technik. Třída je rozčleněna na různé pracovní prostory a koutky. Žáci zde individuálně nebo ve skupinách řeší úkoly z oblasti přírodních věd a techniky. Pracovní plán je vždy individuální a týdenní. Výuka by měla být radostná a tvůrčí. Škola má být místem uspokojení a ne místem nátlaku a trestu. Nepoužívají se učebnice, ale školní kartotéky. Žáci mají k dispozici pracovní knihovnu a vytváří si akustické učební programy (Jůva, 2007).

Jenská škola nazvaná podle místa svého vzniku univerzity v Jeně. Zakladatelem je Peter Petersen. Při výchově chtěl vycházet hlavně od dítěte. Cílem bylo zaměřit se na společnou výchovu než výuku individualizovanou (Cipro, 2001; Jůva, 2007).

Peter Petersen se narodil 26. 6. 1884 v Groszenwiehe. Po absolvování gymnázia, studoval na univerzitách v Lipsku, Kielu, Kodani a Poznani. Od roku 1909 do roku 1920 vyučoval na gymnáziu v Hamburku, poté na hamburské Lichttwarkschule. Od roku 1923 pracoval na jenské univerzitě na katedře pedagogiky, kde přebudoval cvičnou školu na reformní školu. Působil zde až do roku 1950, kdy byla škola zrušena. Zemřel 24. 5. 1952 v Jeně (Cipro, 2001).

Jenská pedagogika je zaměřena na rozvoj osobnosti dítěte. Cílem je vytvořit bohaté a podnětné prostředí, které vhodně aktivuje žáka k pracovní činnosti. Žáci nejsou rozděleny do tříd, ale do čtyř věkových skupin. Skupiny se dle potřeb svobodně a dobrovolně seskupují či rozcházejí. Každá skupina plní týdenní plán učiva. Vyučování se uskutečňuje v povinných a nepovinných kurzech. Neuplatňuje se známkování, neexistuje propadání. Pedagog je členem skupin, podněcuje a organizuje žákovské činnosti. Budova školy, jednotlivé učebny a pracovní umožňují volný pohyb žáků (Průcha, 2012).

2.2 Moderní alternativní školy

Tímto termínem označuje Průcha (2012) všechny současné typy alternativních škol, které svoji činnost přímo neodvozují od klasických alternativních škol. Jejich počet je rozsáhlý a stále se mění. V jednotlivých zemích vznikají stále nové a nové alternativy a inovace.

V České republice se začaly moderní alternativní školy rozvíjet po roce 1989. Svobodová a Jůva (1996) uvádí, že zvýšený zájem o alternativní školy přišel s novou politickou situací, s liberalizací školství a změnou v pojetí výchovy.

Mezi nejvýznamnější a v České republice nejrozšířenější se řadí program Škola podporující zdraví, Začít spolu, Otevřené vyučování, Integrovaná tematická výuka, Projektová škola, Angažovaná škola a Lesní škola.

Škola podporující zdraví a jeho evropský program Zdravá škola a Zdravá mateřská škola je dlouhodobý program Světové zdravotnické organizace. Česká republika se do programu zapojila v roce 1992 v základních školách. Od roku 1994 je zaveden i v mateřských školách. Cílem programu je od předškolního věku vytvářet vhodné návyky a postoje. Vhodné návyky vyústí v životní styl a chování, které bude podporovat zdraví člověka na všech úrovních v biologické, psychické, sociální, duchovní i environmentální složce (*Co je program škola podporující zdraví*, ©2012).

Obsahem programu pro základní školy jsou tři pilíře - pohoda prostředí, zdravé učení a otevřené partnerství. Pohoda prostředí je zaměřena na přátelské vztahy nejen mezi žáky navzájem, ale i mezi učitelem a žáky. Dále na vhodném uspořádání režimu dne, na zdravé životosprávě a na aktivním pohybu. Prioritou zdravého učení je smysluplnost. Možnosti výběru a přiměřenosti vzhledem ke schopnostem žáka. Prioritou je spoluúčast a spolupráce mezi žáky a motivující hodnocení. Otevřené partnerství je založeno na modelu demokratického společenství. Cílem je, aby škola sloužila jako kulturní a vzdělávací středisko obce (Havlínová, 1998).

Zásady pro mateřské školy se skládají z 12 částí - učitelka podporující zdraví, věkově smíšené třídy, rytmický řád života a dne, tělesná pohoda a volný pohyb, zdravá výživa, spontánní hra, podnětné věcné prostředí, bezpečné sociální prostředí, participativní a týmové řízení, partnerské vztahy s rodiči, spolupráce se základní školou a začlenění mateřské školy do života obce (Havlínová, Herotová a Vildová, 2003).

Začít spolu je vzdělávací program, který vychází z mezinárodního programu Step by Step, vytvořený byl v devadesátých letech ve Spojených státech amerických. V České republice je realizován od roku 1994 v mateřských školách a od roku 1996 v základních školách. Program klade důraz na individuální přístup k dítěti, na partnerství rodiny, školy a širší společnosti (Sárközi, 2009).

Obsah vzdělávacího programu vychází ze zájmu dítěte. Zaměřuje se na jeho individuální schopnosti a směřuje k získání pozitivního vztahu k učení. Dítě je aktivním tvůrcem svého vzdělání. Je vedeno k tomu, aby si samo stanovovalo krátkodobé a dlouhodobé cíle. Děti a žáci pracují samostatně, ve dvojicích nebo ve skupinách. Důraz je kladen na kooperativní učení. Pravidla chování tzv. třídní úmluvu si děti a žáci vytváří spolu s učitelem. Každé dítě i žák si vede vlastní portfolio svých prací. Po ukončení tematického celku si průběh učení žák zapisuje do žákovských dotazníků, ve kterých si hodnotí své úspěchy i neúspěchy. Učitel funguje jako průvodce na cestě za vzděláním, dětem a žákům projevuje lásku, zájem, respekt a úctu. Podporuje v dětech odpovědnost, samostatnost a sebekontrolu (Krejčová, Kargerová, 2003).

Otevřené vyučování je vzdělávací program, který se rozvíjí od sedmdesátých let 20. století hlavně v zahraničí. V České republice se program objevil v devadesátých letech (Průcha, 2009).

Obsahem programu je respektování individuálních předpokladů a potřeb dítěte. Do výuky se zavádí řada nových prvků. Vztah k žákovi je velmi otevřený, respektují se individuální předpoklady a potřeby. V tomto programu se mění tradiční uspořádání místnosti. Výuka musí vyhovovat novým formám činnosti žáků, každá činnost má určené své místo. Do výuky se pravidelně zařazuje volná práce, tedy práce, kterou si žáci sami organizují a na které pracují samostatně a kterou během týdne musí splnit. Každá činnost vyžaduje dodržování pravidel, tato pravidla si žáci sami upravují. Hodnocení žáků je zaměřeno na splnění týdenních plánů, kde žák hodnotí, zda úkoly splnil či ne. Velký důraz se klade i na spolupráci s rodiči. Rodiče se mohou podílet na výuce, případně spolupracují na projektech. (Václavík, 2012).

Integrovaná tematická výuka je model zpracovaný Susan Konvalinkovou. Výuka je zaměřena na pochopení smyslu učiva jednotlivých učebních předmětů nebo vzdělávacích oblastí v jeden celek s důrazem na poznání (Podroužek, 2002).

Obsahem výuky je činnost žáků na jednom hlavním celoročním tématu. Ten je rozvíjen do řady podtémat, kterým se žáci věnují po týdnech a měsících (Sárközi, 2011). Každé zadané téma je založené na aktivním učení žáků. Cílem je osvojení nových pojmů a nalezení jejich souvislostí v každodenním životě žáků. Jednotlivé učební předměty jsou spojovány podle podobných kognitivních oblastí, proto při vhodném řazení je možno

postihnout řadu souvislostí. Žáci se novým informacím učí postupně. Učení probíhá přirozeným způsobem s možností volného pohybu. Velký prostor je kladen individuálním potřebám (Tomsová, Kášová a Dvořáková, 2009; Hrázská, ©2008).

Projektové vyučování se uplatnilo v Československu již ve 30. letech 20. století, bylo ověřováno v pokusných reformních školách. Cílem se stala podpora samostatnosti a iniciativy u dětí a respekt k individuálnímu vývoji. O dalším rozvoji můžeme hovořit v devadesátých letech (Dvořáková, 2009).

Cílem projektového vyučování je vyřešení úkolu. Nejdůležitější podmínkou je vnitřní motivace žáka, přijetí úkolu za své a touha vyřešit daný problém. Žák má převzít plnou odpovědnost za mapování, třídění a nalezení řešení vedoucí k závěrečnému výsledku. Téma si žáci volí z předem nabízených možností. Projekty mohou být jednodenní nebo dlouhodobé, jednooborové i integrující. Dále je žák může zpracovávat individuálně nebo ve skupinách, které mohou být věkově homogenní i smíšené. Projekty jsou třídní, ročníkové, víceročníkové nebo celoškolské. Při práci ve skupině se učí žáci formulovat své myšlenky, naslouchat druhým i obhajovat svůj názor. Žáci si při práci vytvářejí vlastní pravidla pro práci v týmu, plní různé role a na závěr prezentují výsledky své práce ostatním skupinám. Důraz je kladen také na zhodnocení své činnosti při tvorbě projektu (Průcha, 2009; Plesná, 2006-07).

Angažované učení je způsob učení, který klade silný důraz na pozitivní vnitřní motivaci. Silná motivace má žáka angažovat k potřebě se vzdělávat, učit se a poznávat. Žák je tedy schopen, ale i ochoten pracovat na úkolech. V České republice je propagátorem tohoto učení občanské sdružení Přátel angažovaného učení (Svobodová a Jůva, 1996).

Cílem je při výuce podchytit a využít možností každého žáka. Připravit ho na další životní úkol a vybavit ho schopností překonávat překážky a obtíže i v následujících letech. Žák pracuje dobrovolně, chce se angažovat pro splnění svých cílů. Ve škole se nezkouší, neznámkuje. Žáci mají zakázáno se doma učit. Hodnotí se pouze ústně. Pracuje se samostatně i ve skupinách. Žáci pracují v žákovském parlamentu, připravují divadelní představení, vytvářejí noviny. Školy, které se do projektu zapojily, často kombinují prvky z různých alternativních škol (Svobodová a Jůva, 1996; Vošáhlíková, 2011; Průcha, 2009).

Lesní škola je speciální druh alternativní školy. Vyznačuje se tím, že děti tráví většinu času venku v přírodě. Historie lesních škol v zahraničí sahá do 50. let minulého století.

V České republice se rozvíjejí převážně zařízení pro děti předškolního věku a to od devadesátých let 20. století (Hodková a Passerin, 2010).

Cílem je trávit s dětmi co nejvíce času venku v okolní přírodě. Jako zázemí slouží sruby, maringotky, velké stany. V některých případech děti nemají žádné zázemí a při nepřízní počasí zůstávají doma nebo mají alternativní program. Ten zahrnuje návštěvy knihoven, muzeí či jiných kulturních zařízení. V České republice tento typ vzdělávání není zařazen do rejstříku škol a školských zařízení, a proto se zařízení nazývají „dětské kluby“ a jsou pouze soukromé (Vošáhlíková, 2012).

3 Individuální vzdělávání

Termíny jako domácí vzdělávání, domácí škola, ne-škola, homeschool, individuální vzdělávání, vyjadřují jednu z forem alternativního vzdělávání. Vzdělávání, při kterém je žák vzděláván doma svými rodiči, nebo určenými osobami (Průcha, 2012). Pro potřeby diplomové práce bude dále užíván pojem individuální vzdělávání, neboť pod tímto názvem je vyučování v domácnosti užíváno v české legislativě (školský zákon č. 561/2004 Sb.).

Individuální vzdělávání je jiná forma vzdělávání, která má dlouhou historii. Tato forma vzdělávání byla postupně vytlačena příchodem veřejných škol, případně změnami v politické rovině. Již v Pedagogické encyklopedii (Chlup, Kubálek a Uher, 1938, s. 366) se pod pojmem Domácí učitelé píše:

„Domácí vyučování je velmi starobylá forma vyučování. Vyvíjí se tak, že rodiče, jimž prvotně připadá výchovný a učební úkol, svěřují tuto svou povinnost buď z nedostatku času, buď pro vlastní nedostatečnou přípravu námezdným lidem... S rozvojem školství ustupuje význam domácích učitelů do pozadí... Domácí vyučování mohly svým dětem pravidelně popřávat jen zámožnější a sociálně významnější vrstvy. Od dob reformace, kdy proniká myšlenka obecného vzdělávání, a od dob osvícenství, kdy se začínají organizovat veřejné výchovné systémy na nejširší základně, stává se veřejná hromadná výchova obvyklou formou vzdělávání...“

V modernějším Pedagogickém slovníku (Průcha, Walterová a Mareš, 2008, s. 48) se zdůrazňuje:

„domácí vzdělávání Angl. Home schooling, home education. Vzdělávání probíhající doma, v rodině, kdy děti nedocházejí do školy a vyučují je jejich rodiče. Tato forma alternativního vzdělávání vznikla v USA a vyskytuje se i v jiných zemích, včetně České republiky. Žák je v tomto případě na základě rozhodnutí rodičů vzděláván doma vlastními rodiči nebo několika rodiči spolupracujícími v rámci svépomocné skupiny. Dochází do školy pouze skládat státem předepsané zkoušky. Impulzem pro rozvoj této formy vzdělávání je nedůvěra vůči veřejnému školství. Tato forma vzdělávání vyvolává různé názory; odpůrci argumentují tím, že škola plní kromě vzdělávání žáka další důležité socializační funkce, které nejsou při domácím vzdělávání naplňovány“.

O znovuobjevení této formy alternativního vzdělávání se postarali rodiče žijící ve Spojených státech amerických, a to v 60. letech 20. století. V tomto období se veřejné školství ve Spojených státech amerických potýkalo s velkou nespokojeností rodičů s kvalitou výuky, zvyšovala se agresivita ve školách, objevilo se hnutí hippies.

V 70. letech se hnutí a myšlenky individuálního vzdělávání rozšířily do Velké Británie, Kanady, Austrálie.

V současné době je individuální vzdělávání povoleno ve většině zemí Evropy, v České republice je tato alternativní forma vzdělávání povolena od 1. 1. 2005 (Vališová, Kasíková a kol., 2007).

3.1 Výhody a nevýhody individuálního vzdělávání

VÝHODY INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zesílení vazeb v rodině - pro velké množství rodičů je to hlavní důvod k individuálnímu vzdělávání. Rodiny stráví pospolu velké množství času, vytvářejí se úzké vazby mezi bratry a sestrami, zvyšuje se důvěra mezi rodiči a dětmi (*Frequently Asked Questions About Homeschooling*, ©2012).

Rodiče jsou od narození dítěte jeho prvními vzdělavateli. Znájí charakter dítěte, jeho temperament a styl, kterým se učí, proto při individuálním vzdělávání zpravidla nenastávají situace, se kterými se dítě setkává při výuce ve škole. Prvním typem těchto situací může být strach z nepochopení, nerespektování jeho momentálních potřeb, úzkost při zkoušení. Strach z nepochopení nové látky se objevuje u úzkostného dítěte, které se bojí zeptat pedagoga, zda látku správně pochopilo. Později u něj na tento strach navazuje úzkost ze zkoušení. Probraná látka se ve škole už neopakuje a dítě, které ji zcela nepochopilo, je nuceno pokračuje v látce nové, která může na první navazovat a tím, že nebyla zcela pochopena, se objevuje nový strach a nová úzkost. Dále se bystré děti často setkávají ve škole s nudou, pokud látku vykládanou pedagogem pochopilo na poprvé, zatímco zbytku třídy to trvalo celou vyučovací hodinu. Dítě díky tomu ztrácí zájem o učení a mohou se vyskytovat kázeňské problémy, které ale pramení pouze z nedostatku činností. Tyto stavy se při individuálním vzdělávání většinou neobjevují, neboť individuální výuka má možnosti jak je odstranit. Takto vzdělávané děti jsou vedeny k velké sebeúctě a sebekontrolě. Naučí se respektovat i ostatní osoby, jak rodiče, které je vzdělávají, tak i sourozence, které se často vzdělávají individuálně také (Freiová, 1996).

Ochrana dítěte před stresem, šikanou a dalšími negativními vlivy – rodiče chtějí přirozeně své dítě ochránit před vlivy okolí a to je další z důvodů, proč volí individuální vzdělávání. Chtějí dítěti zajistit bezpečnější prostředí, ochránit ho před fyzickým i psychickým násilím, před užíváním léků, alkoholu a drog. Chytré dítě, případně dítě se speciálními potřebami, či jakýmkoliv jiným způsobem odlišné dítě se může velmi snadno stát terčem posměchu. U dítěte se může projevit až negativní socializace, tedy přizpůsobení se situaci, ačkoliv s ní vnitřně nesouhlasí. Školní prostředí nepředstavuje pro dítě „přirozený a reálný svět“. V běžném životě se setkáváte s lidmi různých věkových skupin. Spolupracujete s nimi na reálných věcech, případně nespolečně pracujete a hledáte jiné spolupracovníky, pokud to situace umožňuje. Ve škole stráví děti velké množství času se skupinou dalších 15 – 25 lidí stejného věku. Dělají činnosti, jejichž smysl možná ještě nejsou schopni chápat, a které v tu dobu pro ně nepřinášejí žádný reálný výsledek. Následkem je soutěživost, šikana a posměch dětí. Při individuálním vzdělávání je tomu zabráněno. Dítě se účastní běžných záležitostí v domácnosti, je v neustálém kontaktu se svou rodinou, se svými sourozenci, objevuje se tedy ve světě, který je věkově smíšený.

U dítěte, které není stresováno zkoušením a testováním se projevuje přirozená snaha o pokrok. V případě, že se jedná o oblasti, které ho zajímají, dosáhne velmi rychle výborných výsledků. Doma se nezkouší, nepíše písemky a nedávají známky, pokud o to dítě nestojí. Škola je protikladem individuálního vyučování. Ve škole je dítě vystaveno značnému stresu. Přirozená radost z učení se u dítěte velmi často vytrácí již v prvních měsících po příchodu do školy. Dítě má strach ze zkoušení, testů a ze špatných známek. Učitelé, i přestože s dětmi pracují celý rok, je na konci roku stresují závěrečnými písemkami a zkoušením u tabule.

I při individuálním vzdělávání se dítě může setkat s testováním. Vždy ale záleží na právní úpravě daného státu, v některé zemi je povinné předkládání školních prací. V jiných musí na konci každého školního roku plnit postupové zkoušky nebo plní závěrečné zkoušky až před odchodem na střední školu. Existují i státy, kde se nekonají žádné testy povinně, pouze na vlastní žádost, vždy je to velmi individuální (Pride, ©1993-2012; Freiová, 1996; Kľofátová, 2009).

Motivace k lepším a vyšším výkonům – individuální vzdělávání umožňuje klást na dítě větší nároky. Hlavně z důvodu, že rodič dítěti vše vysvětluje osobně a je schopný pružně reagovat v případě, že dítě probírané látce nerozumí nebo je pro něj příliš lehká a opakováním by se pouze ztrácel čas. Rodiče na rozdíl od učitele ve třídě mohou výuku kdykoliv přerušit, změnit styl výkladu, zahrát si kreativní hru nebo použít jiný zdroj. Případně úsek přeskočit a

vrátit se k němu později, kdy již je dítě fyziologicky i psychicky schopné probíranou látku přijmout. Děti, které jsou individuálně učené, se nemohou skrýt za ostatní spolužáky, v případě, že nějaké látce nerozumí. Jejich rodiče přesně vědí, co dítě pochopilo a co ne. Díky individuálnímu vzdělávání je možné měnit tempo výuky a rozsah učení. Cílem je pochopení, důkladnost, prohloubení znalostí a rozšíření možností v učení. Při výuce není striktně dán výběr předmětů. Výuka se ve většině případů propojuje s hrou a s ostatními činnostmi. Osnovy se připravují pro každé dítě individuálně a vždy podle schopností dítěte. Učební plány mohou být v průběhu roku měněny a upravovány, to zabraňuje nudě a strachu z neúspěchu. S výukou lze začít kdykoliv (Klofátová, 2009; Freiová, 1996).

Lepší využití času – při individuálním vzdělávání se lépe využívá čas rodiny a čas dítěte. Dítě neztrácí čas příchodem a odchodem do školy. Rodiče nemusí své děti vozit do školy. Mohou si lépe rozvrhnout denní program. Individuální učení je úspornější a efektivnější. Dítěti zbude velké množství volného času, který rodiny mohou strávit pospolu. Dále volný čas umožňuje dítěti věnovat se svým zálibám či rozšiřovat nadání.

Vždy záleží na konkrétní rodině, jak si svůj den uspořádají. Některé rodiny mají pro výuku vyčleněné dopoledne a odpoledne se věnují speciálním činnostem, zájmům, hře, péči o domácnost. Jiné rodiny střídají běžné činnosti rodiny s výukou v průběhu celého dne. Další rodiny si pro výuku vyčlení několik dnů a ostatní dny tráví mimo domov, kdy cestují a seznamují děti s různými činnostmi.

Výuka trvá v prvních letech hodinu až dvě. Postupně se navyšuje, ale i tak nebývá výuka delší než čtyři hodiny denně. Tím jak dítě stárne, zvyšuje se počet hodin, kdy dítě pracuje samostatně (Freiová, 1996).

Levnější než soukromá škola – individuální vzdělávání je levnější než soukromá škola. Na druhou stranu je dražší než státní nebo veřejná škola. Záleží vždy na každé rodině, jaká bude velikost nákladů za individuální vzdělávání jejich dítěte. Částka může být nižší. Rodiče při výuce mohou využívat bezplatné programy, které jsou k dispozici na internetu. Dále jsou jim k dispozici učebnice a knihy, které jim poskytnou ve vzdělávací instituci dané země.

Více nákladů rodiny zaplatí za kompletní vzdělávací programy. V angloamerických zemích jsou dostupné i on-line programy pro konkrétní předměty. S většími finančními náklady musí rodiny počítat u plateb za mimoškolní aktivity. Děti individuálně vzdělávané dochází do více zařízení, které se zabývají rozvojem a rozšířením zájmů a zálib (*Frequently Asked Questions About Homeschooling*, ©2012; Freiová, 1996).

NEVÝHODY INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Absence sociálního učení – při formálním vzdělání ve školském zařízení nedostatek sociálního učení pro dítě nevzniká. Škola je pro dítě specifické a důležité socializační prostředí. Dítě je školou ovlivňováno dlouhodobě, systematicky a cílevědomě. Socializační vlivy zde zahrnuje působení pedagogů i vrstevnické skupiny. Dítě se učí nápodobováním vzorů a modelů svých učitelů a spolužáků.

U dítěte, které jeho rodiče individuálně vzdělávají, musí být sociální učení místo školy nahrazeno jiným záměrným i nezáměrným socializačním působením. Dítě navštěvuje zájmové organizace, sportovní kluby, základní umělecké školy (Gillernová, 2012).

Nedostatečné pedagogické schopnosti rodičů – jedná se pouze o schopnosti vzdělavatelů k individuální výuce. Rodiče, kteří se rozhodnou vzdělávat své děti doma, by měli být dostatečně trpěliví a musí být připraveni na diskuzi se svými dětmi. Ne každý dospělý má schopnost učit druhé, a pokud tuto vlastnost rodiče nemají, případně alespoň jeden z nich, neměli by se pokoušet individuálně vzdělávat své děti. Vliv na tyto schopnosti nemá předchozí formální vzdělání rodičů. Vzdělavatel musí být schopen vysvětlit dítěti neznámou látku, měnit styl výuky podle potřeby (Klofátová, 2009; *Frequently Asked Questions About Homeschooling*, ©2012).

Finanční zatížení rodiny – pro velké množství rodičů je toto největší negativum. Pokud výuku provádí jeden z rodičů, rodina přichází o jeden z příjmů. V některých zemích ztráta nemusí být příliš citelná, ale v jiných to může být neřešitelný problém. Rodiny se snaží situaci různě řešit, zakládají vlastní firmy, pracují na částečný úvazek, případně z domova.

Veškeré finanční náklady za individuální vzdělávání i mimoškolní aktivity hradí rodiče. V žádné ze zemí, kde je tento typ vzdělávání povolen, nedostávají rodiče žádnou finanční kompenzaci. Rodiny mohou žádat o přídatky pro dítě, pokud je země poskytuje (*Frequently Asked Questions About Homeschooling*, ©2012).

3.2 Metody a styly výuky při individuálním vzdělávání

Při individuálním vzdělávání mají rodiče takřka neomezené možnosti jak vyučovat a vzdělávat své děti. Jaký styl a metodu si zvolí, je vždy záležitostí rodiny a vyučovaného dítěte případně více dětí. Individuální vzdělávání umožňuje mít výuku rozmanitou. Rodina může využívat buď jeden druh, nebo styly volně kombinovat. Rodiče často až v průběhu zjišťují, jaké učení je pro jejich dítě vhodné, a které jim nejvíce vyhovuje.

Před zahájením mají rodiče určitou představu o průběhu vyučování, tato prvotní volba se ale může ukázat jako nevhodná. Výuka zabírá rodině příliš mnoho času, je neefektivní a dítě není dostatečně rozvíjeno. Některým rodinám nějakou dobu trvá, než si určí vyhovující styl výuky. Důležité je, aby metoda, kterou si rodina zvolí, odpovídala jejím představám a dítěti bylo poskytnuto dostatečné a kvalitní vzdělání. Typ, který vyhovuje jedné rodině a jednomu dítěti, nemusí vyhovovat rodině jiné. Naopak je i vhodné výuku během let měnit. Jiný styl výuky bude vhodnější pro dítě mladšího školního věku a jiný bude vyhovovat středoškolákovi (*The Different Ways To Homeschool*, 2012).

METODY VÝUKY INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

- *Strukturovaná - formální*: výuka probíhá tradičním způsobem podobným vyučování ve škole. Je vytvořen harmonogram práce. Při výuce se používají učebnice, případně výukové pomůcky z montessoriovské nebo waldorfské školy. Některé rodiny se zapojí do korespondenčních kurzů a výuka probíhá formou distančního vzdělávání. Rodiče si u akreditovaných i neakreditovaných společností mohou zakoupit vzdělávací kurz na jeden rok nebo tímto způsobem mohou děti vzdělávat v průběhu celé výuky. Tato metoda výuky vyhovuje rodinám, kde si potrpí na přesnost a preciznost. Kladně ji přijímají děti, které potřebují vidět cíle práce. Dále výuku nejčastěji využívají rodiče, kteří počítají s budoucím návratem dítěte do některého z typů vzdělávací instituce (Freiová, 2009; FAQs, ©2010).
- *Autonomní - neformální*: učení, které propojuje každodenní aktivity rodinného života, práce a volného času. Učení má být spontánní. Děti se učí na základě svého vkusu, zájmu, potřeb. Rodiče jsou při výuce přítomni pouze jako podpora. Dítě si volí oblast učiva, využívá se jeho přirozená zvědavost a motivace ke studiu. Pro dítě je učení

něčeho nového zážitkem, který ho baví a považuje ji často za hru, ale pokud do hry zasáhne někdo jiný, učení ho přestane bavit. Jakákoliv i dobře míněná intervence může dítě zablokovat a dítě činnost ukončí nebo začne dělat chyby, které před upozorněním nedělalo (*Les apprentissages autonomes*, 2012).

Tyto skutečnosti si uvědomil i John Holt (1995), který ve své knize *Jak se děti učí*, upozornil na to, že se děti nejlépe učily, když v učení viděly smysl a nezáleželo na tom, zda se učily věc lehkou nebo složitou, vždy bylo důležité, jak se děti při tom cítily. Při učení děti často odmítají pomoc, raději volí velké množství pokusů a omylů, které je přivede k dosažení cíle a umožní dítěti vytvářet si vlastní zkušenost“.

RŮZNÉ STYLY VÝUKY INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

- „*Škola v domě*“: asi nejznámější styl, který je nejčastěji prezentován v médiích. Je to styl výuky, který se podobá státní nebo soukromé škole. Liší se tím, že výuka se provádí doma. Často bývá nějaký prostor nebo místnost určena jako učebna. U tohoto programu záleží, zda rodiče využijí nákup kompletních vzdělávacích programů, případně částečný balíček nebo si volí vlastní plán. Plně kompletní programy jsou k dispozici pouze v některých státech. Soukromé společnosti poskytují výukové plány, které jsou určeny vždy pro jeden ročník a pro vyčleněnou zemi. Rodičům jsou dodány učebnice, cvičebnice a v některých případech i testové otázky. Při nákupu částečného balíčku jsou poskytovány programy pouze pro hlavní předměty. Při volbě individuálního plánu záleží na rodičích, co pro dítě zvolí, zda si vyberou pouze některé předměty či si všechny plány budou vytvářet sami (Freiová, 1996). Výhodou je, že rodiče přesně ví, co budou učit, kdy to budou učit a jaký má být výsledek. Nevýhodou je, že díky zakoupenému učebnímu programu, se nedává rodičům a dětem možnost měnit příliš styl výuky. Pro některé děti se toto učení může stávat nezajímavé a nezajímavé. Předem daný program vyžaduje velkou sebekázeň a obětavost při plnění všech určených úkolů. Rodičům, ale hlavně dětem hrozí nejčastěji vyhoření a ukončení individuálního vzdělávání (*The Different Ways To Homeschool*, 2012).
- „*Unschooling*“: nazvaný také „nezávislé učení“, „škola bez školy“, nebo „přírodní učení“ (Stevens, 1994). Alternativní program, ve kterém se děti učí díky každodenním životním zkušenostem. Děti se vzdělávají pozorováním okolí. Při tomto programu se nepoužívají žádné školní plány, nenakupují se žádné osnovy, nemají vyčleněné učební

prostory, ani neprobíhají žádné formální lekce. Klofátová (2009) soudí, že při tomto způsobu individuálního vzdělávání rodiče sledují své dítě a podle jeho zájmu nebo nadání ho dále podporují a rozvíjejí činnosti. Cílem programu je podnítit v dětech jejich přirozenou zvědavost, umět je nadchnout k činnosti a zvýšit jejich přirozenou touhu dozvědět se nové informace (*Homeschooling Approaches*, 2009). Výhodou takového učení je, že dítě může díky svému zájmu v určité oblasti dosáhnout rychle pokroku. Nevýhodou je, že při učení nejsou sledovány žádné osnovy a vzdělávací plány. Tím mohou nastat problémy při přezkušování, neboť je problematické porovnat znalosti dítěte (*The Different Ways To Homeschool*, 2012).

- „*Uvolněná škola*“: program, který je kombinací dvou výše uvedených. Patří mezi nejoblíbenější styl individuálního vzdělávání. Při učení se využívají osnovy a vzdělávací plány určené pro hlavní předměty. Pro ostatní předměty se osnovy nepoužívají. Dítě se přirozeně seznamuje např. s historií pomocí návštěvy muzea a kulturních akcí. S přírodopisem procházkou po lese a v zoologické zahradě. Rodiny mají většinou výuku naplánovanou na dopoledne a odpoledne je volnější, dítě se věnuje svým koníčkům a zálibám (*The Different Ways To Homeschool*, 2012).
- „*Hybridní škola*“: program, ve kterém je dítě částečně individuálně vzděláváno rodiči. Na některé předměty dochází do státních nebo soukromých škol, případně má soukromé učitele nebo rodiny využívají některý program z virtuální školy. Výhodou je, že se děti setkávají s dětmi svého věku, seznámí se s nimi a případný přechod do základní školy dětem potom nečiní žádné potíže. Dále rodiče získají volný čas, který mohou věnovat pro vlastní realizaci. Nevýhodou může být, že dítě narušuje svým příchodem klima ve třídě a pro ostatní děti nemusí být přítomnost nové osoby příjemná (*Homeschooling Approaches*, 2009).
- „*Učení pomocí jednotek*“: pro dítě je taková výuka velmi zajímavá a umožňuje velkou flexibilitu. Jednotka je určité téma, např. určí se Egypt. Dítě vyhledá informace o historii země, o nerostném bohatství, o náboženství. Do hodiny matematiky může propočítat objem pyramid, může se seznámit s písmem. Téma poznává z různých směrů. Je kladen důraz na samostatnost a aktivní vyhledávání informací z různých zdrojů. Zjištěné údaje dítě třídí, zpracovává a na závěr představí formou hry nebo

přednesu sourozencům nebo rodičům. S jednou „jednotkou“ mohou rodiny strávit několik dní, ale také několik měsíců. Tato výuka je vhodná pro všechny věkové skupiny dětí (Kappenman, 2009).

- „*Učení pomocí různých typů inteligence*“: jedná se o metodu vyvinutou Howardem Gardnerem. Ten upozornil, že učení je pro dítě nejjednodušší a nejúčinnější pokud se využívá inteligence, kterou má nejsilnější. Lidé dle jeho teorie mají až osm druhů inteligence a to: slovní, logickou, vizuální, tělesnou, hudební, mezilidskou, intrapersonální a přírodovědeckou. Při nalezení vhodného typu inteligence, je dítěti dána možnost lépe se rozvíjet. (*The Different Ways To Homeschool*, 2012; *Multiple intelligences*, 2007 - 2012).
- „*Virtuální škola*“: tento program se stále více rozšiřuje. Ve virtuální škole studují děti doma. Jejich vzdělavateli jsou pedagogové, se kterými děti komunikují pomocí webové kamery, telefonu a emailové komunikace. Při zapojení do programu se děti stanou členy virtuální školy. V takto vytvořené škole je jim poskytnut komplexní vzdělávací program. Výuka je vždy individuálně připravená pro každé dítě. Výhodou tohoto programu je, že rodiče již nemusí vytvářet studijní plány. Některým rodičům vyhovuje, že se pro dítě stali opět rodiči, kteří mohou radit a pomáhat a přestali být zároveň i učiteli. Program je plně rozvinut v anglicky hovořících zemích, kde lze pomocí virtuální školy již vystudovat i univerzitu (*Could Public School from Home Mean Less Stress, More Success?*, 2012).

3.3 Socializace jedince při individuálním vzdělávání

Problematika dostatečné socializace zajímá každého, kdo se dozví, že rodiče vzdělávají své děti doma. Lidé mají pocit, že bez umožnění vzdělávání ve škole nebudou u dítěte dostatečně a intenzivně rozvíjeny socializační procesy. V Andragogickém slovníku Průcha a Veteška (2012, s. 231) u termínu socializace, uvádí:

„Celoživotní proces, v jehož průběhu se jedinec začleňuje do společnosti a učí se v ní žít. Základem socializace je osvojování vzorců a zvyklostí chování, řeči a komunikace, poznatků o jiných lidech a o světě, hodnotových orientací, postojů, norem, rituálů, ale

také stereotypů a předsudků. Důležitou součástí socializace jedince je vývoj sociálních kontrol: Společnost chrání sama sebe tím, že jedinec si má osvojit systém norem, společensky závazných hodnot a příkazů, jejichž dodržování od něho společnost očekává. Socializace probíhá od nejranějšího dětství v rodině či náhradním výchovném prostředí, v mateřské škole a v navazujících stupních škol, v zaměstnání, působením médií a různých sociálních skupin, v nichž je jedinec začleněn (širší okruh vrstevníků, sportovní kluby apod.). Ovšem za rozhodující fázi socializace se považuje předškolní věk a výchova dětí v rodině, která formuje osobnost dítěte s důsledky pro jeho dospělý život...“

Z výše uvedeného termínu vyplývá, že socializace probíhá všude kolem nás. I dítě, které je individuálně vzděláváno se nemůže ocitnout v meziprostoru, kdy by na něj nepůsobilo žádné sociální prostředí a nemuselo řešit žádné sociální situace. Proces socializace dle Řezáče (1998) v sobě zahrnuje personalizaci, kulturaci, profesionalizaci a socializaci v užším smyslu. V procesu personalizace si jedinec utváří svou osobnost a své „já“. Kulturací dítě přijímá kulturu společnosti, ve které žije, utváří si styl života a estetická a etická kritéria. V procesu profesionalizace získává kompetence k osvojení různých profesních rolí. Při socializaci v užším smyslu si osvojuje sociální role. I dítě individuálně vzdělávané se setkává s rolí žáka. Dále se nemůže vyhnout ani ostatním rolím dané rodinou - s rolí dcery, syna, sourozence, vnučky, vnuka a mnohým dalším.

Já si myslím, že i dítě individuálně vzdělávané, nebude mít v dospělosti problémy se začleněním do společnosti. Každý člověk je individuální osoba a během života bude mít jistě příležitost prožít si různé sociální role. V případě, že o to bude stát jistě i rolí žáka ve školním prostředí. Dítě může tuto roli poznat i v pozdějším věku. Věřím, že dítěti k dostatečné socializaci stačí i kontakty s dětmi při organizovaných i neorganizovaných aktivitách. Negativum bych viděla pouze u rodin, které se před okolím „uzavírají“. U takto individuálně vzdělávaných dětí by mohlo dojít k ovlivnění jejich psychiky a poškození dítěte směrem k budoucnosti. Toto negativum bych viděla spíše v zemích, kde zákony nedovolují kontakt s individuálně vzdělávanými dětmi, což díky legislativním podmínkám není případ České republiky.

SOCIALIZACE JEDINCE Z POHLEDU KLINICKÉHO PSYCHOLOGA

Psychologové v České republice nejsou jednotní v otázce individuálního vzdělávání. Někteří psychologové striktně individuální vzdělávání odsuzují a jiní ho naopak podporují. Individuální vzdělávání podporuje i dětský psycholog PhDr. Václav Mertin. Ten o individuálním vzdělávání říká, že stát nemá mít možnost zasahovat do práv rodičů. Ti mohou vzdělávat své děti, pokud dětem poskytují dostatečnou výuku a nepáchají na nich žádné násilí. Uvedený odborník věří, že lepší institucí ve vzdělání než rodiče není. Rodiny mají mít veškerou odpovědnost a také veškeré pravomoce při výchově.

Upozornil, že pouze rodiče jsou v plné míře zodpovědní za dítě a při individuálním vzdělávání přijímají jeho úspěchy i neúspěchy. V případě školy tomu tak dle jeho pohledu není. Škola za dítě přebírá zodpovědnost, ale přijímá pouze jeho úspěchy, Má pocit, že v případě neúspěchu a nekázně, je zodpovědnost předána zpět rodičům.

Sdělil, že podle něj je individuální vzdělávání dobrá možnost, ale vždy se mohou vyskytnout nějaké nesnáze a negativa. Rodiče, kteří se rozhodnou pro individuální vzdělávání, se podle Mertina musí připravit na mnoho otázek týkajících se zajištění socializace. On sám se ve své praxi nikdy s problémem nedostatečné socializace nesetkal. Naopak si myslí, že starší dítě se snáze vyrovná s pozitivními i negativními situacemi, které se objeví v průběhu školní docházky. Dítě podle jeho zkušeností není nutné připravovat již od dětství na těžkosti, negativní situace a traumata, to se vždy naučí, když to bude potřebovat.

Psycholog Mertin vypracovává posudky umožňující individuální vzdělávání již od roku 1998, nevzpomíná si, že by nějaké rodině posudek nevydal. Nevidí žádný důvod, aby to dělal dopředu a nějakou rodinu na základě hodinového setkání ihned odsoudil a neumožnil jim možnost individuálně vzdělávat své dítě (*osobní rozhovor s Václavem Mertinem, 17. 11. 2012*).

SOCIALIZACE JEDINCE Z POHLEDU ABSOLVENTŮ INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Zda byla socializace dítěte dostatečná, se nejlépe ukáže v budoucnu podle toho, jak je jedinec schopen zapojit se do studijního a pracovního procesu.

Budou představeni tři mladí lidé, kteří byli svými rodiči vzděláváni po různou dobu doma:

Samuela N. 20 let - doma vzdělávána od 1. – 5. třídy, poté absolvovala 2. stupeň na běžné základní škole, střední vzdělání získala na jazykovém gymnáziu a v současné době studuje na vysoké škole. Problémy se socializací nikdy nepociťovala, nikdy si nepřipadala „jiná“, že se učí doma s matkou. Naopak díky individuálnímu vzdělávání navštěvovala mnoho kroužků, hlavně z důvodu, že měla plno volného času. Dále se stýkala s mnoha dětmi, které jejich matky také vzdělávaly doma. Matky je navzájem učily, takže se setkávala i s jiným druhem výuky.

Pokud se týká návratu do běžné výuky, problémy také dle jejího pohledu nenastaly. Ve třídě bylo mnoho nových žáků, takže nějaké nesnáze nepociťovala. Problematické bylo, že její znalosti byly daleko větší a širší, takže stagnovala. Škola pro ni nepředstavovala instituci, která by jí něco nového naučila a kde by se více rozvíjela. Individuální vzdělávání jí daleko více motivovalo k získání dalších znalostí. Výuka ji provázela celý den. Nikdy neměla pocit, že by jí to zatěžovalo. Škola pro ni byla po odchodu vždy „uzavřená“. Nic ji nemotivovalo, aby si vyhledávala další informace.

V případě svých dětí si umí představit, že by je také vzdělávala doma.

Mikuláš T. 21 let – doma vzděláván 4 roky, od 2. do 5. třídy. Po ukončení individuálního vzdělávání pokračoval na 8 - letém gymnáziu a v současné době studuje na vysoké škole. Problémy s nedostatečnou socializací nikdy neměl. Díky tomu, že chodil do 1. třídy místní základní školy, neměl problémy ani s nedostatkem kamarádů. Setkával se s některými bývalými spolužáky, dále navštěvoval mnoho zájmových kroužků.

Při přestupu na gymnázium problémy nepociťoval, všichni žáci byli noví. Upozornil, že vždy záleží, na jakou školu žák přestoupí. On přestoupil na soukromou Přírodní školu, která je velmi podobná individuálnímu vzdělávání. Žáci zde plní studijní povinnosti samostatně. Vypracovávají se projektové práce, které se poté představují ostatním. Myslí si, že díky individuálnímu vzdělávání, kdy se naučil překonávat problémy, neměl ve škole žádné potíže.

V případě, že by jednou měl možnost zapojit se do individuálního vzdělávání, rád by toho využil a učil děti doma. V současné době si velmi váží toho, co pro něj rodiče udělali.

Veronika B. 19 let – doma vzdělávána 9 let, od 1. do 9. třídy. Po ukončení základního vzdělávání nastoupila na střední odbornou školu a v současné době studuje na vysoké škole. Nikdy nepociťovala, že by přišla o nějaké zážitky, které by mohla prožít ve škole. Problémy

s přátelstvím a kontaktem s ostatním také nemá a neměla. Setkávala se často s ostatními dětmi, které byly individuálně vzdělávány a spolu se účastnily mnohých akcí.

Po příchodu na střední školu neměla dle jejího názoru žádné problémy, všichni spolužáci byli noví. O tom, že byla individuálně vzdělávána, se spolužáky nemluvila, většina spolužáků o tom ani nevěděla. O znalostech, které dostala na střední škole, říká, že jsou nedostatečné. V některých předmětech využila toho, co znala ze základního vzdělávání. Na střední škole neměla možnost se dále rozvíjet.

V rodině jsou v současnosti individuálně vzděláváni i její dva mladší sourozenci, předpokládá, že by své děti vzdělávala také doma (*osobní rozhovor se Samuelou N., Mikulášem T. a Veronikou B., 17. 11 2012*)

3.4 Právní aspekty individuálního vzdělávání

Legálnost či nelegálnost individuálního vzdělávání je dána legislativou dané země. Státy jsem pro potřeby diplomové práce rozdělila na tři skupiny.

V první skupině je individuální vzdělávání bez právních omezení. Rodiče vzdělávající své děti doma nemají žádné povinnosti. Své rozhodnutí nemusí nikde oznamovat, případně ho pouze sdělí místně příslušnému státnímu orgánu, neexistuje systém kontrol či přezkoušení. Jedná se např. o některé státy Spojených států amerických a Spojené království.

Druhá skupina je nejrozsáhlejší a zahrnuje všechny země, kde je individuální vzdělávání legální a povolené, ale rodiče zde mají určité povinnosti. Své rozhodnutí musí nahlásit na příslušný státní orgán a dle místní legislativy musí vyčkat na schválení. Dále v některých zemích musí umožnit kontrolu v domácnosti. Jinde je časově určeno přezkušování dětí - přezkoušení může být 1x za půl roku, 1x ročně nebo případně na konci základního nebo středního školství. Některé státy mají určeno i minimální vzdělání pro vzdělavatele. Sem můžeme zařadit většinu států Spojených států amerických, Francii, Českou republiku, Itálii, Polsko, Rakousko.

Do třetí skupiny patří země, kde je individuální vzdělávání nelegální a rodiče, kteří své děti vzdělávají v domácnostech, se dopouští protiprávního jednání. Z evropských zemí sem řadíme Spolkovou republiku Německo (*Gesetztexte, 2010*).

V další části budou blíže představeny vybrané země, které dle mého pohledu nejvíce ovlivnily legalizaci individuálního vzdělávání v České republice.

3.4.1 Individuální vzdělávání ve Spojených státech amerických

Spojené státy americké (=dále jen USA) patří mezi průkopníky novodobého individuálního vzdělávání, rozvoj je od 60. let 20. stol. Zájem o tento alternativní typ vzdělávání mezi rodiči vzrůstá. Rodiny chtějí své děti chránit před násilím a šikanou ve školách. Vzrůstá velká nespokojenost s úrovní veřejných škol. Jedním z důvodů je také velká vzdálenost do škol. V roce 1991 bylo v domácnosti vzděláváno asi půl milionů dětí, v roce 1999 asi 850.000 dětí, v roce 2003 již přes 1.000.000 dětí a v roce 2010 je uváděno více než 2.000.000 dětí.

Rodiče dětí pocházejí ze všech společenských vrstev, vysoko, středně i nízko příjmových. Roční příjem rodiny je většinou mezi 25.000 – 75.000 \$. Rodiny jsou hluboce věřící i ateisté. Pokud se týká rasy, nejprve se individuální vzdělávání objevilo u bílé rasy, ale v současné době se velký rozvoj objevuje u hispánské a černé rasy. Rodiny takto vzdělávaných dětí jsou většinou vícečlenné. Rodinu většinou tvoří oba rodiče, kteří mají tři a více dětí a pouze jeden z nich je zapojen do běžného pracovního procesu. Vzdělání rodičů je rozmanité od základního až po univerzitní vzdělání (*Fast facts – Homeschooling, 2012*).

Legislativa: individuální vzdělávání je legální ve všech 50 státech USA, ale jednotlivé země si vytvářejí vlastní zákony či místní předpisy, federální předpis neexistuje.

V některých státech je individuální vzdělávání přidruženo k zákonům týkajících se soukromých a církevních škol. V několika státech si rodiče musí zřídit vlastní soukromou školu a poté se řídit předpisy pro soukromou školu. Jiné státy mají zákony, které přesně definují individuální vzdělávání např. Oklahoma, která ve své ústavě zaručuje právo na „homeschool“.

Rodiče, kteří se přestěhují do jiného státu i třeba jen na dobu dočasnou, se musí přizpůsobit vždy předpisům země, do které se přistěhovali (*State laws, 2010*).

Dle jednotlivých předpisů můžeme státy rozdělit na 4 skupiny:

- v první skupině jsou uvedeny státy, kde jsou zákony nejmírnější, neexistují zde žádné zvláštní předpisy či omezení. Rodiče nejsou ani povinni oznámit úřadům, že své děti budou vzdělávat doma.

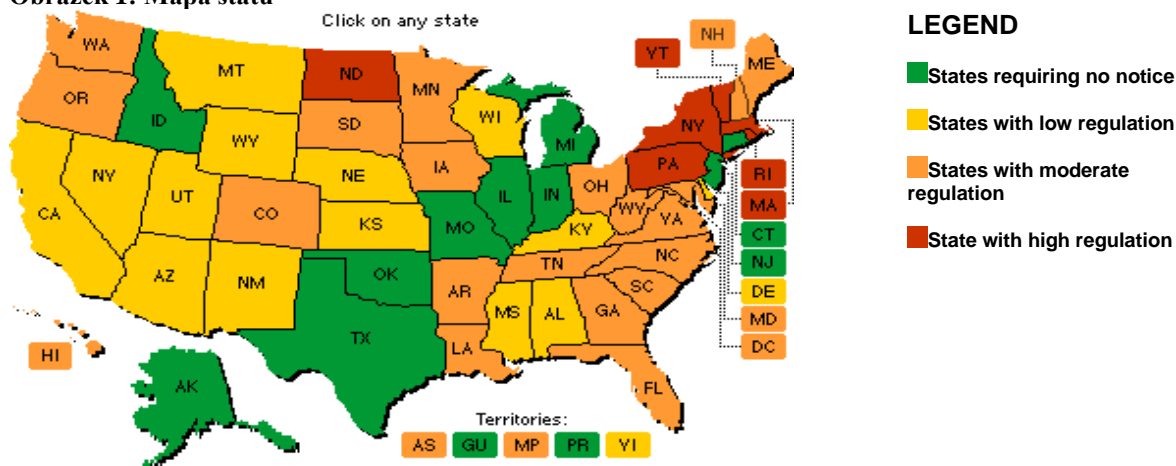

- v druhé skupině jsou zařazeny státy, kde rodiče musí své rozhodnutí vzdělávat děti doma nahlásit na úřadech.
- ve státech spadajících do třetí skupiny se od rodičů požaduje zaslat oznámení o zahájení individuálního vzdělávání. Oznamovat pravidelně pokrok u dětí, případně je v některých státech požadováno skládání postupových zkoušek.
- čtvrtá skupina států se řadí mezi země s nejvyšší regulací. Rodiče musí oznámit úřadům svoji volbu, že budou vzdělávat své dítě v domácnosti. Dále v předem stanovených termínech informovat o pokroku ve vzdělání. Rodiny musí splnit i další požadavky, např. rodiče musí mít určité vzdělání, musí kontrolorům předložit roční plány a umožnit provést kontrolu domácnosti státním úřadům (*State laws, 2010*).

Tabulka 1: Rozdělení států USA do 4 skupin dle předpisů

	Státy USA
1. skupina – státy bez regulace	Texas, Oklahoma, Missouri, Illinois, Indiana, Idaho, Aljaška, Michigan, Connecticut, Nová Persey
2. skupina – státy s nízkou regulací	Kalifornie, Nevada, Utah, Arizona, Nové Mexiko, Wyoming, Montana, Nebraska, Kansas, Wisconsin, Kentucky, Mississippi, Alabama a Delavar
3. skupina - státy s vyšší regulací	Washington, Colorado, Oregon, Kentucky, Jižní Dakota, Minnesota, Iowa, Florida, Georgia, Severní a Jižní Karolína, Virginie, Západní Virginie, Ohio, Maryland, Nový Hampshire, Maine, Luisiana, Arkansas, Tennessee a Havaj
4. skupina – státy s vysokou regulací	Severní Dakota, Pennsylvanie, New York, Rhode Island, Massachusetts a Vermont

Obrázek 1: Mapa států

zdroj: <http://www.hslda.org/laws/default.asp>

Individuální vzdělávání je v USA povoleno pro celé základní i střední vzdělávání, tj. od 6 do 17 nebo 18 let. Základní vzdělávání je ve většině zemí rozděleno do 6 až 8 ročníků a střední vzdělávání do 4 až 6 ročníků.

Standardní testování dětí je požadováno v 10 státech. V některých státech je povinné každoroční testování, v jiných 1x za dva roky, případně 1x za 3 roky. V ostatních zemích není standardní testování žádným způsobem regulováno, postupové zkoušky se skládají pouze na vlastní žádost (*State laws*, 2010).

Tabulka 2: Rozdělení států dle ročníků, ve kterých se provádí standardní testování

	Ročníky	Státy USA
Základní vzdělávání	1. ročník	Minnesota, Severní Karolína
	2. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Jižní Dakota
	3. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Havaj, Oregon, Pennsylvanie
	4. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Jižní Dakota, Severní Dakota
	5. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Havaj, Oregon, Tennessee, Pennsylvanie
	6. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Severní Dakota
	7. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Tennessee
	8. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Havaj, Oregon, Jižní Dakota, Severní Dakota, Pennsylvanie
Střední vzdělávání	9. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Tennessee, New York
	10. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Havaj, Oregon, Severní Dakota, New York
	11. ročník	Minnesota, Severní Karolína, Jižní Dakota, New York
	12. ročník	Minnesota, Severní Karolína, New York

Zdroj: *State laws*, 2010

V 41 státech se od rodičů nevyžaduje žádné konkrétní vzdělání. V 9 státech v Georgii, Severní a Jižní Karolíně, Severní Dakotě, Novém Mexiku, Ohio, Pennsylvanii, Tennessee a Jižní Virginii se vyžaduje minimálně středoškolské vzdělání nebo certifikát General Education Development.

V Severní Dakotě se rodiče mohou této povinnosti vyhnout, pokud bude rodina po dva roky sledována certifikovaným učitelem (*State laws*, 2010).

3.4.2 Individuální vzdělávání ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska

Ve Spojeném království je individuální vzdělávání bráno jako jedna z alternativ, která rodičům dává právo vzdělávat své dítě jinak a nepřenášet odpovědnost za výchovu na školu. Platí zde, že zodpovědnost za vzdělání dětí spočívá plně na rodičích. Poskytovat vzdělání je povinné, ale škola povinná není. Důvody, proč rodiče volí individuální vzdělávání ve Spojeném království, jsou velmi různorodé. Od velké vzdálenosti k místní škole, po náboženské a kulturní odlišnosti, nespokojenost se vzdělávacím systémem až po touhu rodičů strávit s dítětem více času (*Elektive Home Education Guidelines for Local Authorities*, ©2012).

Odhady, kolik dětí je vzděláváno individuálně, se velmi liší. Předpokládá se, že je to mezi 40.000 – 100.000 dětí, z toho asi o polovině dětí jsou úřady informováni, neboť tyto děti byly zapojeny do veřejného vzdělávacího systému. A přibližně stejný počet jsou děti „neznámé“, tedy děti, které nikdy nenavštěvovaly žádný vzdělávací institut, a proto nejsou oficiálně nikde zaregistrovány a jejich počet lze pouze odhadovat. Ve spojeném království neexistuje zákonná povinnost registrovat se a oznamovat své rozhodnutí vzdělávat své dítě v domácnosti (*FAQs*, ©2010).

Legislativa: individuální vzdělávání je legální v celém Spojeném království, tedy v Anglii, Skotsku, Walesu, Severním Irsku i ve státech Commonwealthu např. Kanadě a Austrálii. Jednotný zákon ustanovující individuální vzdělávání v celém Spojeném království neexistuje.

V Anglii a Walesu je individuální vzdělávání uvedeno ve školském zákoně v § 7 z roku 1996, který říká:

„Rodiče jsou povinni každému dítěti umožnit vhodné a efektivní vzdělání –

(a) a to dle věku, schopností a nadání,

(b) a to včetně všech speciálních vzdělávacích potřeb, které může mít,

a to formou pravidelné docházky do školy nebo jinak.“

Ve Skotsku je individuální vzdělávání uvedeno ve školském zákonu z roku 1980 v § 30, zde se říká:

„Je povinností rodiče každého dítěte školního věku, poskytnout mu efektivní vzdělávání pro něj vhodné k jeho věku, schopnostem a nadání, buď přimět jej, aby navštěvoval pravidelně veřejné školy nebo jinými prostředky.“

Ve Spojeném království můžeme rodiny, které individuálně vzdělávají své děti, rozdělit na dvě skupiny.

První skupina rodičů se rozhodla pro individuální vzdělávání již v raném věku dítěte. Dítě nebylo nikdy zapsáno v žádném školním registru, a proto není nikde evidováno.

Druhá skupina rodičů tak zvolila až v průběhu školní docházky. Školský zákon stanoví, že rodiče mohou dítě vyjmout ze školy kdykoliv před ukončením základního vzdělávání. Rodiče své rozhodnutí oznámí místnímu školskému úřadu. Úřad dítě vyjme z evidence a souhlasné stanovisko vydá ihned nebo nejdéle do 6 týdnů, pokud žádá doplnění žádosti. Negativní souhlas by úřady vydaly pouze za předpokladu, že je již předem jasné, že dítěti nebude umožněno vhodné a efektivní vzdělání. Bezdůvodně nesmí být souhlas odepřen, vždy musí být stanoveny důvody pro zamítnutí žádosti (*Elektive Home Education Guidelines for Local Authorities*, ©2012; *Guidance to parents and local authorities on home education*, 2008).

Ve Spojeném království místní školské úřady nemají povinnost monitorovat kvalitu vzdělání a dohlížet na průběh vzdělávání u individuálně vzdělávaných dětí. Úřady, ale mají povinnost identifikovat děti, kterým není poskytováno vhodné vzdělávání (*FAQs*, ©2010).

Rodiče nejsou povinni poskytovat úřadům informace o průběhu vzdělávání. Informace o pokroku musí rodiny zaslat, pokud jsou školským úřadem písemně požádány. Rodiče mohou dokladovat pokrok i pomocí portfolií případně si s úřadem mohou dohodnout schůzku. Setkání proběhne na neutrálním místě nebo v domácnosti. V soukromí pouze na základě pozvání, kontrolní pracovníci nemají žádné zákonné právo vstupovat do domácností. S dětmi se pracovníci školských úřadů setkat mohou nebo nemusí, záleží na rodičích. Zákonné ustanovení, že se úřady mají setkat i s dětmi ve Spojeném království není (*Elektive Home Education Guidelines for Local Authorities*, ©2012).

Individuální vzdělávání je ve Spojeném království povoleno pro celou povinnou školní docházku tj. od 5 let až do 16 let. Vzdělání je rozděleno na primary a secondary school, je ukončeno zkouškou General Certificates of Secondary Education. Tato zkouška není ve Spojeném království povinná. Doporučuje se, pokud chtějí žáci pokračovat v dalším vzdělání. Mezi 18 – 19 lety mohou studenti konat i závěrečnou zkoušku A Levels, která je opravňuje ke studiu na univerzitě.

Náklady za konání zkoušek v případě dětí a studentů individuálně vzdělávaných hradí rodiče (*Guidance to parents and local authorities on home education, 2008*).

Ve Spojeném království není stanoveno žádné minimální vzdělání pro rodiče, kteří se rozhodnout vzdělávat své děti doma. Rodiče nemusí absolvovat žádné školení či speciální kurzy.

Rodiče nesou při individuálním vzděláváním veškerou finanční zátěž. Nemají nárok na žádný finanční benefit. Místní školské úřady jim mohou poskytnout materiály pro výuku, materiály pro plnění národních vzdělávacích programů a zajistit kontakty s místními školami (*Elektive Home Education Guidelines for Local Authorities, ©2012*).

3.4.3 Individuální vzdělávání ve Francii

Ve Francii má výuka v rodině dlouhou tradici. V 17. a 18. století platila taková výuka za znak sociální elity. V tomto případě se ale jednalo o domácí výuku, kde vzdělavatelé byli soukromí učitelé. Již v 19. století byl schválen zákon, který ustanovil, že základní vzdělání je povinné pro děti obou pohlaví ve věku od šesti do třinácti let a děti se mohou vzdělávat ve veřejných nebo soukromých institucích. Individuální vzdělávání je v dnešní době považováno za alternativu ve vzdělání.

Rodiče, kteří individuálně vzdělávají děti ve Francii, uvádí filozofické, pedagogické či sociální důvody. Jiní chtějí odstranit dítě z nevhodného prostředí, které ho ohrožuje a oslabuje (*L'instruction dans la famille en France, 2007*).

Individuální vzdělávání se v této zemi týká malého množství dětí, většinou se jedná o děti ze smíšených manželství či o děti přistěhovalců. V roce 2008 se uvádělo necelých 3.000 dětí (*L'instruction en France, 2007*).

Legislativa: individuální vzdělávání je legální v celé Francii. V současnosti je v platnosti školský zákon č. 2005-380 z 23. dubna 2005, zde je v článku L 131 – 2 uvedeno:

„Povinná školní docházka může být uskutečňována buď ve veřejných či soukromých institucích, nebo v rodinách s rodiči, případně s jedním rodičem či jinou osobou podle svého výběru.“

Ve Francii tedy platí, že poskytovat vzdělání je povinné, chodit do školy ne. Zákon stanoví, že rodiče, kteří chtějí své děti učit doma, zašlou doporučený dopis starostovi města a místně příslušné školní inspekci, případně na oddělení školství. Dopis musí obsahovat tyto náležitosti - jméno a příjmení dítěte, datum narození, jména rodičů a adresu, kde bude probíhat výuka (*Les formalités administratives*, 2007). Tento dopis musí být zaslán každoročně před zahájením školního roku, nejdéle musí být oznámení zasláno do konce září. V případě, že by v průběhu školního roku došlo k nějaké změně, jsou rodiče povinni tuto skutečnost oznámit úřadům do 8 dnů (*Le cadre juridique*, 2012).

První kontrola ze strany školského úřadu se uskuteční nejdéle do 3 měsíců od oznámení a poté nejméně jedenkrát ročně. Pokud výuka probíhá formou distančního vzdělání u akreditovaných společností, kontrola probíhá pouze první rok a pak každé dva roky. Schůzka musí probíhat vždy v rodině za přítomnosti dítěte. Kontrolují se životní podmínky v rodině, zdravotní stav dítěte a znalosti, které by dítě mělo mít vzhledem ke svému věku. V případě, že při kontrole jsou nalezeny nedostatky, je dána maximálně měsíční lhůta na zlepšení situace, případně na podání vysvětlení. Pokud ani po opakované kontrole není zjednána dostatečná náprava nebo děti nemají dostatečné znalosti, rodiče jsou vyzváni, aby do 15 dní zapsali své dítě do veřejné nebo soukromé školy. V případě, že by to rodiče neučinili a bez odhlášení se přestěhovali nebo jiným způsobem ohrozili bezpečnost, morálku nebo vzdělání svého dítěte, mohou být potrestáni 2 roky odnětí svobody nebo pokutou až ve výši 30.000 € (*Le cadre juridique*, 2012).

Individuální vzdělávání je ve Francii povoleno na celou povinnou školní docházku, tj. od 6 do 16 let, studium je rozděleno na základní školu ve věku 6 až 11 let a na nižší střední školu od 11 do 15 – 16 let (Čáková, 2008).

V průběhu studia musí všichni žáci získat certifikáty znalostí CP, CE1, CE2, CM1 a CM2. Na závěr povinné školní docházky obdrží vysvědčení Diplôme National du Brevet.

Toto závěrečné vysvědčení děti neobdrží, pokud nemají i předchozí certifikáty, které získaly v průběhu výuky.

V příloze části D 122-1 školského zákona č. 2005-380 jsou uvedeny znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje, které studenti musí umět. Rozdělují se do sedmi částí – zvládnutí francouzského jazyka, znalosti z matematiky, humanitních, přírodních věd, znalosti jednoho cizího jazyka, informačních technologií, sociální a občanské schopnosti a samostatnost (*Le socle commun de connaissances et de competences*, 2012).

Rodiče, kteří se rozhodnou poskytovat individuální vzdělávání ve Francii, nemusí mít žádné speciální vzdělání. Není stanoveno ani minimální vzdělání, nemusí absolvovat ani žádné školení či speciální kurzy. Finanční zátěž za vzdělání dětí je plně v kompetenci rodičů (*Le cadre juridique*, 2012).

3.4.4 Individuální vzdělávání ve Spolkové republice Německo

Spolková republika Německo se řadí mezi země patřící do třetí skupiny. Do řady zemí, kde je individuální vzdělávání nelegální a kde vzdělávat děti doma je trestným činem. Ovšem nebylo tomu tak i v minulosti, až do roku 1938 mohli rodiče vzdělávat své děti individuálně doma. V roce 1938 vstoupil v platnost nový zákon o povinné školní docházce v Německé říši, který ustanovil povinnou školní docházku ve školském zařízení pro všechny děti od 6 - 14 let.

Po roce 1945 byla země rozdělena na 4 okupační zóny a v roce 1949 na Spolkovou republiku Německo a na Německou demokratickou republiku. Školské zákony byly upravovány a měněny, ale ustanovení povinné školní docházky zůstalo v obou zemích zachováno (*Von uns*, 2010).

Po znovusjednocení obou zemí v roce 1990 muselo dojít k úpravám a sjednocení obou školských systémů. Jednotlivé spolkové země musely vytvořit společné standarty pro základní, nižší, vyšší střední školy i pro vysoké školy (Brdek a Vychová, 2004).

Legislativa: individuální vzdělávání je v současné době ve Spolkové republice Německo nelegální. Každá spolková země má vlastní předpisy, ale ve všech je ustanovení o tom, že školní docházka je povinná pro všechny děti a mladistvé. Tato povinnost je nutná plnit docházkou do školy (*Gesetztexte*, 2010).

Například v Sasku je všeobecná vzdělávací povinnost uvedena v § 1 školského zákona č. 826 z 11. března 1966, poslední změna je z 8. března 2005. V Berlíně v části IV § 41 školského zákona z 26. ledna 2004, poslední změna z 19. června 2012 a pro spolkovou zemi Hamburg platí školský zákon z 16. dubna 1997, poslední změna z 19. června 2012 (*Schulgesetze der Länder in der Bundesrepublik Deutschland*, 2012).

I přes nelegálnost vzdělávat děti doma se někteří rodiče nesmířili se situací. Uvádí se cca 500 rodin, kteří své děti vzdělávají doma. Rodiče se ale dopouštějí přestupků a v některých spolkových zemích i trestných činů. Státní úřady rodiče pokutují, případně rodičům hrozí odebráním dětí a i vězením, proto část rodičů raději volí odchod do jiné země (*Homeschooling*, 2010).

Do povědomí se dostal odchod rodiny Romeike do Spojených států amerických. V roce 2008 rodiče s pěti dětmi emigrovali do Tennessee. Rodičům ve Spolkové republice Německo hrozilo odebrání dětí a vězení za to, že své děti vzdělávají doma. Rodina zažádala ve Spojených státech amerických o azyl z politických důvodů. V lednu 2010 jim byl azyl udělen. Rozhodnutí vzbudilo velkou pozornost médií nejen ve Spojených státech amerických, neboť se tak stalo poprvé od roku 1940 (Romeike, 2012).

3.4.5 Individuální vzdělávání v České republice

V České republice nemá vzdělávání v rodině dlouhou tradici, ale i tak si tato alternativní forma získala řadu příznivců. Velký nárůst zaznamenáváme po roce 1989, kdy díky politickým změnám ve společnosti se začaly měnit názory lidí na průběh vzdělávání a díky možnosti cestovat a návratu lidí ze zahraničí se zvyšoval zájem lidí o domácí vzdělávání. Cesta k jeho zařazení do české legislativy byla dlouhá, ale pro příznivce nakonec úspěšná. Od roku 2005 Česká republika patří mezi země, které individuální vzdělávání umožňují.

EXPERIMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA 1. STUPNI

V roce 1998 byl Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy zahájen experiment, který umožnil učit děti 1. - 5. ročníku doma. Experiment byl zahájen 1. 9. 1998. Oficiální název zněl „Pokusné ověřování odlišné organizační formy základního vzdělávání – domácí vzdělávání“.

Cílem bylo zjistit, zda lze v českých podmínkách bez pravidelného denního docházení do školy vzdělávat vlastní děti v domácnosti. Do pokusného ověřování byly na počátku

zapojeny dvě školy Bratrská škola v Praze a Církevní škola J. A. Komenského v Liberci. O rok později se připojila Základní škola v Ostravě – Výškovicích. Ve školním roce 2001/2002 se přidala Základní škola Letohradská, Praha 7. Pouze na těchto čtyřech školách se mohli rodiče přihlásit k účasti na experimentu.

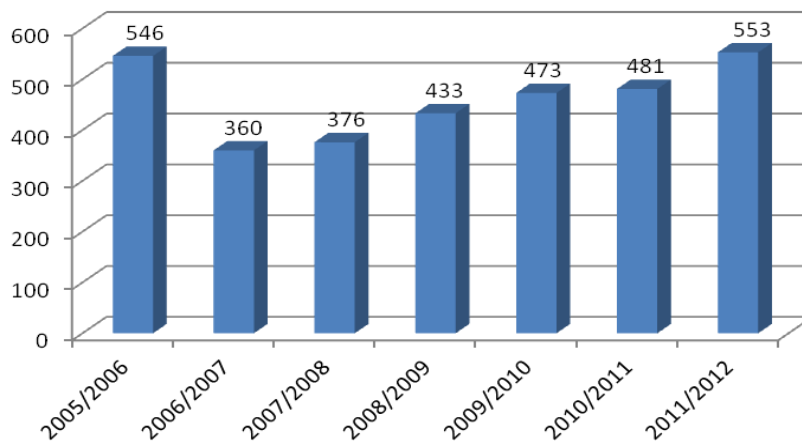
Rozhodnutí o tom, zda dítě bude zařazeno do experimentu, náleželo do pravomocí ředitele. Ten byl také zodpovědný za průběh vzdělání a zajišťoval přezkoušení žáků. Přezkoušení probíhalo 2x ročně, vždy na konci pololetí. Žáci byli zkoušeni písemně i ústně. Hodnotila se i osobní portfolia žáků. V rámci experimentu nebyly požadovány žádné minimální požadavky na vzdělání rodičů.

Experiment byl úspěšně ukončen 30. 6. 2005. Domácí vzdělávání bylo zařazeno pod názvem „individuální vzdělávání“ do zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním a vyšším odborném, a jiném vzdělávání (Vališová, Kasíková a kol., 2007).

Od školního roku 2005/2006 mohou rodiče zapsat své děti na každé základní škole v České republice. Touto alternativní formou vzdělávání je ročně na 1. stupni vzděláváno cca 500 žáků (MŠMT, 2012).

Graf 1, tabulka 3: Počet žáků plnící školní docházku podle § 41 školského zákona

Školní rok	Celkový počet Žáků
2005/2006	546
2006/2007	360
2007/2008	376
2008/2009	433
2009/2010	473
2010/2011	481
2011/2012	553

Zdroj: <http://toiler.uiv.cz/rocenka.asp>

EXPERIMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ NA 2. STUPNI

Zájem rodičů přetrvával dál a rodiče žádali o možnost pokračovat v individuálním vzdělávání i na druhém stupni základních škol. Asociace domácí vzdělávání žádala opakovaně ministryně školství Petru Buzkovou, Miroslavu Kopicovou a Danu Kuchtovou.

Teprve poslední jmenovaná ministryně schválila experiment a od 1. 9. 2007 bylo zahájeno pokusné ověřování individuálního vzdělávání na 2. stupni základních škol (Štefflová, 2007).

Cílem bylo zjistit, jaká je organizace individuálního vzdělávání na 2. stupni základní školy ve vybraných školách. Ověřit metody hodnocení výsledků vzdělávání žáků. Získat vyhodnotitelná data o průběhu vzdělávání v rodinách. Připravit podklady, zda lze začlenit individuální vzdělávání na 2. stupni základní školy do systému vzdělávání v České republice (Kitzberger, 2007). Pokusné ověřování bylo zahájeno na pěti základních školách v Základní škole Vrané nad Vltavou, Základní škole a mateřské škole Středokluky, okres Praha – Západ, Základní škole a mateřské škole Ostrava – Výškovice, Základní škole Praha 7, Letohradská 1 a Jedličkově ústavu a Základní škole a Střední škole v Praze 2 (Štefflová, 2007).

Výuka mohla probíhat ve všech ročnících 2. stupně, vždy podle školních vzdělávacích programů každé z výše uvedených škol. O zařazení žáka do pokusného ověřování rozhoduje ředitel školy na základě písemné žádosti zákonného zástupce dítěte. Ředitel povolí individuální vzdělávání, pokud jsou dány závažné důvody a žáci mají zajištěny dostatečné materiální podmínky. Minimální vzdělání dospělých, kteří budou žáka vzdělávat, je bakalářské studium. Žák je po dobu, kdy je zařazen do pokusného ověřování žákem školy. Je veden v evidenci konkrétní třídy a započítává se do celkové kapacity školy. Škola na takto zařazeného žáka obdrží normativ v nezkrácené výši. Výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí rodiče (Kitzberger, 2007).

Hodnocení výsledků vzdělávání žáka probíhá každé pololetí formou komisionální zkoušky a to vždy ze znalostí pro daný ročník a podle školního vzdělávacího programu základní školy. Při zkouškách je přítomen zákonný zástupce žáka, případně osoba, která žáka vzdělávala. Při hodnocení se doporučuje i přítomnost zástupce Výzkumného ústavu pedagogického, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, České školní inspekce a školského poradenského zařízení (Štefflová, 2007). Při celkovém hodnocení se na vysvědčení vychází z výsledků testů a přihlíží se k osobnímu portfoliu žáka. Průběh přezkoušení není legislativně upraven, určuje si ho každá škola individuálně. Přezkušování může probíhat jako běžné zkoušení nebo mají školy vytvořený vlastní systém a je kladen větší důraz na hodnocení od rodičů a prezentaci portfolií (Singerová, 2010; Kuchtová, 2007).

Ukončení pokusného ověření bylo plánováno na 30. června 2011, v listopadu roku 2011 bylo prodlouženo pokusné ověřování i na školní rok 2012/2013 (Dobeš, 2011).

Legislativa: individuální vzdělávání je legální a ustanoveno v § 40 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, kde je uvedeno:

„Jiným způsobem plnění povinné školní docházky se rozumí

- a) individuální vzdělávání, které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole (dále jen „individuální vzdělávání“), ...“

Rodiče, kteří chtějí své děti vzdělávat doma, podají písemnou žádost řediteli základní školy. Žádost může být předložena na jakoukoliv základní školu v České republice, nemusí se jednat o školu spádovou. Na žádosti musí být tyto náležitosti - jméno a příjmení, rodné číslo a místo trvalého pobytu žáka, období a ročník, kdy bude žák individuálně vzděláván. Součástí jsou i důvody pro individuální vzdělávání, popis prostorového a materiálního zabezpečení žáka a seznam používaných učebnic a učebních textů. Rodiče musí doložit i doklady o vzdělání osoby, která bude žáka vyučovat. V příloze musí být i vyjádření z pedagogicko – psychologické poradny nebo speciálně pedagogického centra (Kuchtová, 2007).

Ředitel školy individuální vzdělávání povolí, pokud jsou splněny legislativní důvody, které jsou uvedeny v § 41 odst. 3 z. č. 561/2004 Sb. školského zákona:

„Ředitel školy individuální vzdělávání povolí, pokud

- a) jsou dány závažné důvody pro individuální vzdělávání,
- b) jsou zajištěny dostatečné podmínky pro individuální vzdělávání, zejména podmínky materiální a ochrany zdraví žáka,
- c) osoba, která bude žáka vzdělávat, získala alespoň střední vzdělávání s maturitní zkouškou,
- d) jsou zajištěny vhodné učebnice a učební texty, podle nichž se má žák vzdělávat.“

Pokud nejsou během školního roku dostatečně zajištěny materiální a personální podmínky, případně se žák nedostaví každé pololetí ke konání zkoušek nebo na konci druhého pololetí je hodnocen výsledkem neprospěl bezodkladně ředitel školy zahájí správní řízení o ukončení individuálního vzdělávání. Ze strany zákonného zástupce může být individuální vzdělávání zrušeno kdykoliv. Žák musí druhý den zahájit pravidelnou školní docházku na základní škole, ve které byl zapsán k plnění povinné školní docházky (Kuchtová, 2007).

Rodiče, které děti vzdělávají doma, nesou veškeré výdaje spojené s individuálním vzděláváním. Škola rodičům poskytuje pouze učebnice, speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky. Dále žák individuálně vzdělávaný může být ve škole účastníkem zájmového vzdělávání ve škole (školský zákon č. 561/2004 Sb.).

Základní škola, do které je zapsán žák, který je individuálně vzděláván na 1. stupni, dostává na jednoho žáka 25 % z celkové výše normativních prostředků ze státního rozpočtu (*Dotazy a odpovědi*, 2012).

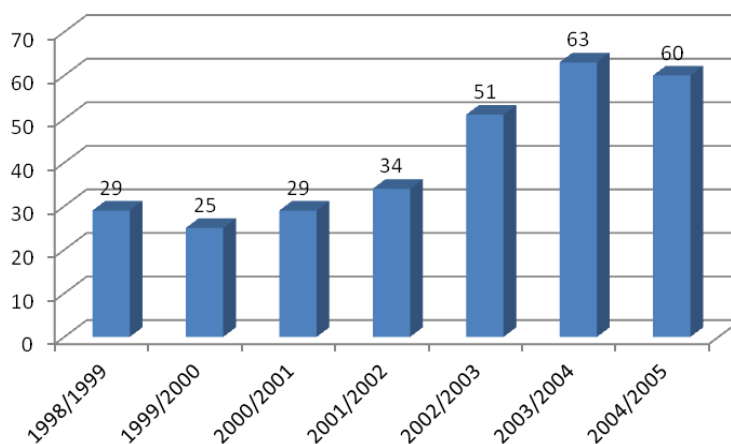
INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V KŘESŤANSKÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLE A MATEŘSKÉ ŠKOLE J. A. KOMENSKÉHO V LIBERCI

Křesťanská základní škola a mateřská škola J. A. Komenského v Liberci byla založena v roce 1992, jedná se o školu zřizovanou církví Jednotou bratrskou.

Do pokusného ověřování odlišné organizační formy základního vzdělávání – domácí vzdělávání se škola zapojila od 1. září 1998. V prvním roce se přihlásilo 29 žáků. Každý žák měl určeného konzultanta, se kterým rodiče probírali veškeré záležitosti týkající se výuky. Rodině byla školou nabídnuta možnost, aby se žák zúčastnil výuky i v základní škole, žáci mohli docházet na jeden až dva dny do výuky. Povinností rodičů bylo docházet nejméně jedenkrát za měsíc na konzultaci do školy a dvakrát za rok se zúčastnit přezkoušení. V průběhu experimentu se ověřování provádělo za přítomnosti dvou pedagogických pracovníků školy, pedagoga pověřeného školským úřadem a dvou školních inspektorů. Prověřování znalostí probíhalo formou řízeného rozhovoru v 1. – 3. ročníku a ve 4. a 5. ročníku i písemnou formou. Hodnocení na vysvědčení je slovní. Experiment byl na škole ukončen v červnu 2005 (Vrabec a Jašková, 1999).

Graf 2, Tabulka 4: Počet žáků zapojených do experimentu na Křesťanské ZŠ a MŠ J. A. Komenského

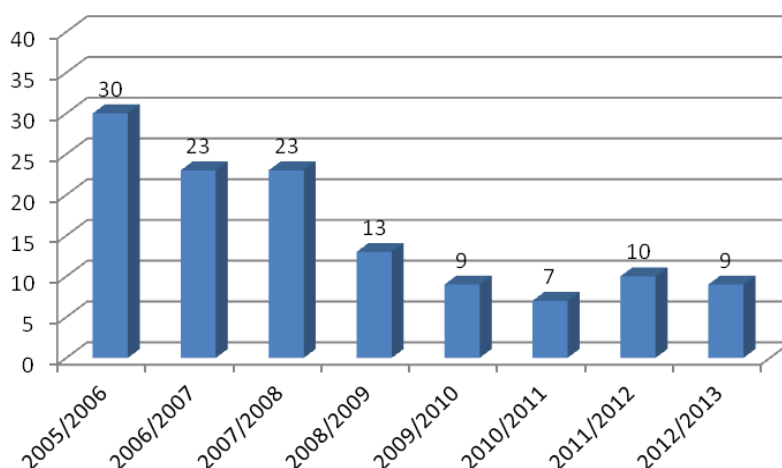
Školní rok	Celkový počet žáků
1998/1999	29
1999/2000	25
2000/2001	29
2001/2002	34
2002/2003	51
2003/2004	63
2004/2005	60

Od září roku 2005 bylo individuální vzdělávání povoleno na všech základních školách v České republice a z toho důvodu Křesťanské základní škole a mateřské škole klesly počty zapsaných žáků. V současné době se počet ustálil na cca 10 žácích za rok.

Graf 3, Tabulka 5: Počet žáků zapojených do individuálního vzdělávání po schválení od roku 2005 - 2013

Školní rok	Celkový počet Žáků
2005/2006	30
2006/2007	23
2007/2008	23
2008/2009	13
2009/2010	9
2010/2011	7
2011/2012	10
2012/2013	9

Oproti experimentu byly dle vyjádření ředitele Vágnera provedeny určité změny. Rodičům již není nabídnuta možnost zúčastnit se jeden nebo dva dny výuky ve škole. Náhradou se žáci mohou zúčastnit veškerých činností konaných mimo školu např. návštěvy kulturních zařízení, výlety, školy v přírodě. Podle ředitele je tato možnost kladně přijímána. Důvodem, proč byla zrušena možnost účasti na výuce, bylo narušení výuky a nepohoda, která díky tomu ve třídách vznikala.

Další významné změny ve škole nenastaly. Rodiče podávají písemnou žádost o povolení individuálního vzdělávání žáka. Škola vytvořila formulář pro rodiče (příloha číslo 2). Ředitel Vágner sdělil, že do současné doby byly všechny žádosti kladně vyřízeny a všem žadatelům bylo povoleno individuální vzdělávání.

V průběhu školního roku dochází rodiče s žáky na konzultace. V Křesťanské základní škole a mateřské škole je povinností zúčastnit se konzultace 1x měsíčně. Konzultace má dle ředitele sloužit hlavně rodičům. Jedná se o pohovor s konzultantkou, slouží k seznámení rodičů a dítěte s personálem školy. Průběžně se zjišťují znalosti dítěte. Pohovor nemá rodiny a děti stresovat, spíše jim má přinést uklidnění a rady.

Přezkoušení probíhá v objektu školy 2x ročně. V základní škole se koná vždy v předem určené dny. Vyčleněny jsou samostatné učebny, vše podle vyjádření ředitele probíhá ve slavnostním tónu. Žáci prezentují svá portfolia, která vytvořila za uplynulé pololetí

a dále jsou písemně a ústně zkoušeni. Písemná část je z českého jazyka, cizího jazyka a matematiky. Ústní přezkoušení je zaměřeno na schopnost projevu žáka a jeho vystupování.

Za 15 let, kdy na základní škole je umožněna možnost individuálního vzdělávání, bylo dle ředitele Vágnera pouze jedno přezkoušení neúspěšné a jeden žák se nedostavil na přezkoušení. Žák, který byl při přezkoušení neúspěšný, se od dalšího školního roku zapojil do běžné výuky. Žák, který se nezúčastnil přezkoušení, byl svými rodiči ze školy odhlášen. Pan ředitel konstatoval, že školské předpisy neumožňují, aby byl informován, na kterou základní školu žák byl zapsán, a tudíž nemají informace, jak pokračuje jeho další vzdělávání.

Na můj dotaz, zda neuvažovali o zapojení do experimentálního vzdělávání na 2. stupni, ředitel řekl, že zatím nezaznamenali zájem rodičů. Pokud by rodiny zájem projevily, v současné době by jim škola předala kontakty na školy, kde probíhá experimentální vzdělávání (*osobní rozhovor s Tomášem Vágnerem, 14.12.2012*).

4 Výzkumná část

V předcházejících kapitolách jsem se pokusila shrnout alternativní možnosti při výuce. Popsala jsem alternativní školy a více jsem se zabývala individuálním vzděláváním, jeho výhodami a nevýhodami, styly a metodami a zajištěním socializace u dětí. Nastínila jsem i vývoj a současnost ve vybraných cizích zemích a v naší republice.

Na základě zjištěných údajů z odborné a laické literatury uvedené ve 3. kapitole, přistupuji nyní k vlastní výzkumné části. Data k výzkumné části získám vlastním dotazníkovým šetřením (příloha číslo 1). Výsledky budu zpracovávat pomocí grafů a tabulek a slovně popisovat.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je porozumět tomu, co rodiny v dnešní době vedlo vzdělávat děti doma a zda se údaje, které uvádějí zahraniční a české literatury o individuálním vzdělávání shodují s výsledky u testovaného souboru.

Cíl práce bude zjišťován pomocí zadaných pracovních otázek a dílčích cílů, kdy popíši a analyzuji získané údaje z dotazníkového šetření. Druhá část bude splněna hodnocením významnosti statických hypotéz.

4.1.1 Pracovní otázky a dílčí cíle

1. Jaké důvody vedly rodiče k rozhodnutí vzdělávat děti individuálně v domácnosti?
Dílčí cíl: Zjistit konkrétní důvody, které vedly rodiny k individuálnímu vzdělávání.
2. Jaká je organizace práce při individuálním vzdělávání v rodinách?
Dílčí cíl: Porovnat rozdílnou organizaci práce v rodinách.
3. Zúčastňují se rodiny konzultací v kmenových školách i v průběhu roku nebo docházejí pouze na povinné přezkoušení?
Dílčí cíl: Popsat jak probíhají konzultace a přezkoušení ve kmenových školách.
4. Zajišťují rodiče dětem kontakt s ostatními dětmi a dalšími osobami, které nejsou součástí rodiny?
Dílčí cíl: Prokázat, že všechny individuálně vzdělávané děti dochází do kroužků nebo zájmových aktivit.

5. Ovlivňuje individuální vzdělávání rodinné vztahy?

Dílčí cíl: Posoudit podle odpovědí rodičů, jak ovlivnilo individuální vzdělávání vztahy v rodinách.

6. Plánují rodiny individuální vzdělávání i na 2 stupni?

Dílčí cíl: Zjistit, zda rodiny o této možnosti vědí a zda o ní uvažují.

4.1.2 Formulace hypotéz

Při testování hypotéz budu ověřovat, zda údaje, které o individuálním vzdělávání uvádí zahraniční i česká literatura se shoduje s výsledky u testovaného vzorku osob.

STANOVENÍ HYPOTÉZY ČÍSLO 1

H₀ - Negativní zkušenost rodičů neměla vliv na rozhodnutí individuálně vzdělávat děti.

H_A - Vlastní negativní zkušenost ze školy vede rodiče k rozhodnutí individuálně vzdělávat děti.

STANOVENÍ HYPOTÉZY ČÍSLO 2

H₀ – Důvody rodin pro rozhodnutí vzdělávat individuálně doma byly rozdílné, žádný důvod nevykazoval častější významnost.

H_A- Hlavním důvodem pro individuální vzdělávání bylo zesílení vazeb v rodině.

STANOVENÍ HYPOTÉZY ČÍSLO 3

H₀ - Děti docházející na výuku do základní školy a děti individuálně vzdělávané stráví na výuce stejné množství času.

H_A - Děti individuálně vzdělávané stráví na výuce méně než 4 hodiny denně.

STANOVENÍ HYPOTÉZY ČÍSLO 4

H₀ - Předchozí vzdělání rodičů nemá vliv na metodu výuky, kterou rodiny používají.

H_A – Vzdělavatelé s pedagogickým vzděláním učí děti formální metodou.

4.2 Metodika výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo od října 2012 – ledna 2013.

Dotazníky byly rodičům předávány osobně nebo přes pověřenou osobu. Osobně na Konferenci domácího vzdělávání, která se uskutečnila 17. 11. 2012 v Praze a přes pověřenou osobu na Křesťanské základní škole a mateřské škole J. A. Komenského v Liberci 14. 12. 2012.

Každý dotazník byl rodinám předán v papírové obálce. Rodiče byli požádáni, aby po vyplnění obálku zalepili a předali osobě, která jim obálku předala. U vyplněných dotazníků byla zajištěna jejich bezpečnost a dbalo se na ochranu osobních dat.

Výzkumný vzorek tvořily rodiny žijící v České republice, hovořící českým jazykem a poskytující individuální vzdělávání v souladu s §§ 40 - 41 zákona č. 561/2004 Sb. Celkem se do dotazníkového šetření zapojilo 19 rodin ze dvou krajů České republiky. Dotazník vždy vyplnila osoba, která se vzdělávání dětí věnuje nejčastěji, u všech rodin se jednalo o matku.

Výzkumnou metodou byl vlastní dotazník, který se skládal ze tří částí - vstupní, prostřední a závěrečná část. Dotazník byl anonymní (viz příloha číslo 1).

Vstupní část zahrnovala jméno autora, cíle a důvody dotazníku. Součástí byl i pokyn, jak vyplňovat dotazník.

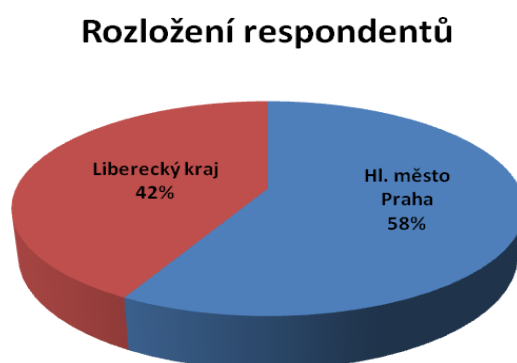
Prostřední část obsahovala seznam otázek. Dotazník byl složen z 20 otázek, které byly rozděleny do pěti oblastí. Část A byla zaměřena na důvody, které rodiny vedly k rozhodnutí individuálního vzdělávání jejich dětí. Blok B se vztahoval k věku a rodinnému zázemí dítěte. Část C se týkal otázek o průběhu výuky. V bloku D byly umístěny otázky, které se týkaly kmenové školy, do které je dítě zapsáno. V bloku E bylo zjišťováno, které zájmové a volnočasové aktivity děti navštěvují. Součástí byly i otázky zaměřené na změny v rodině. V poslední otázce dotazníku jsem se zajímala o to, zda rodiny budou s individuálním vzděláváním pokračovat i na 2. stupni. Otázky v dotazníku byly uzavřené, polouzavřené i otevřené.

V závěrečné části bylo uvedeno poděkování pro vyplňující rodiče a kontakt pro případnou další spolupráci.

4.3 Průběh dotazníkového šetření

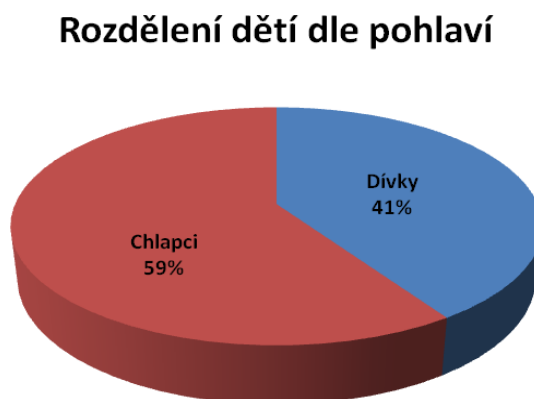
Dotazníky vyplnilo celkem 19 rodin. Z toho 11 rodin žije v hlavním městě Praha a 8 rodin v Libereckém kraji.

Graf 4: Rozložení respondentů dle oblastí

Celkem rodiny individuálně vzdělávají 27 dětí, 11 dívek a 16 chlapců. Ve 12 rodinách individuálně vzdělávají 1 dítě a v 7 rodinách dvě nebo více dětí.

Graf 5: Rozdělení dětí dle pohlaví

4.4 Vyhodnocení výzkumu

VYHODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK

Otázka 1. Rozhodnutí vzdělávat dítě individuálně v domácnosti, bylo:

- plánované
- neplánované

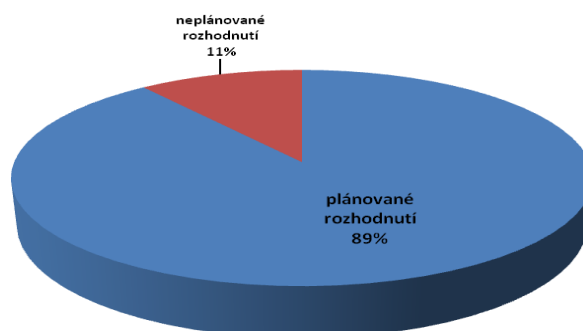
Při pokládání této otázky jsem vycházela z teoretických podkladů. V nich se uvádí, že většina rodičů se rozhoduje pro individuální vzdělávání již v období předškolního věku. Důvody jsou u rodin různé.

Ve sledovaném souboru 19 rodin jich 17 zodpovědělo, že jejich rozhodnutí bylo plánované. Dvě rodiny odpověděly, že rozhodnutí bylo neplánované.

Graf a tabulka 6: Vyhodnocení otázky 1

	Počet rodin
Plánované	17
Neplánované	2

Rozhodnutí vzdělávat dítě individuálně v domácnosti, bylo:

Rodiny byly požádány v této otázce i o uvedení důvodů k jejich rozhodnutí. Důvody byly různé. Nejčastějším důvodem byla možnost být delší dobu s dítětem, nenalezení vhodné školy, snaha více toho dítěti naučit a dobré zkušenosti kamarádek. Několik rodin sdělilo, že důvodem k rozhodnutí byla negativní zkušenost rodičů ze vzdělávací instituce. Jedna rodina uvedla obavu z možné šikany jejich dítěte, kvůli zdravotnímu postižení.

Dílčí cíl 1 je splněn.

Odpovědi rodičů:

- „myšlenka domácího vzdělávání mě zaujala, už když byly synovi asi dva roky. Od té doby jsme to zvažovali, stejně doma dítěto odmalička učíte, takže v tom teď pokračuje, akorát si za to navíc budeme psát vysvědčení. Navíc syn už před nástupem do 1. ročníku uměl číst a sčítat a odčítat do dvaceti, takže díky individuální výuce

navazuje na to, co umí. Syn nemusí sedět ve škole a počítat s celou třídou jen do pěti.“

- „nejstarší dcera byla šikanována ve školce. Manžel si prožil nezapomenutelné období šikany během vlastní školní docházky. Půl roku mě přemlouval, ať to zkusíme. Bála jsem se, jestli to zvládneme, ale po zkušenosti se školkou jsem se rozhodla to zkusit. Dnes bych neměnila.“
- „v podstatě jsme se rozhodli hlavně z nadšení. Věděli jsme, že to existuje a znali jsme pár rodin, kde to skvěle fungovalo. Nyní učíme již sedmým rokem a jsme přesvědčeni, že je to úžasné. Dětem velmi prospěšné a všichni doma jsme spokojeni...“

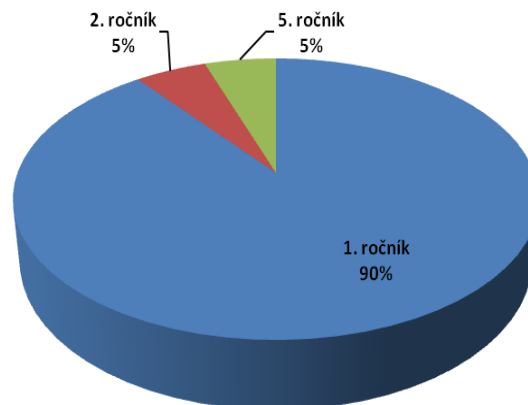
Otázka 2. Od kterého ročníku vyučujete své dítě?

- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník
- 5. ročník

Od 1. třídy vzdělává své děti 17 rodin své děti. Dvě rodiny vzdělávají děti od jiného ročníku, od 2. třídy a od 5. třídy. Rodina, která vzdělává svého syna od druhé třídy, sdělila jako důvod, nespokojenost se základní školou, která nebyla schopná zajistit kvalitní výuku bez intenzivní domácí přípravy. Rodina vzdělávající svou dceru od 5. ročníku, důvody pro své rozhodnutí nevedla.

Graf a tabulka 7: Vyhodnocení otázky 2

	Počet rodin
1. ročník	17
2. ročník	1
3. ročník	0
4. ročník	0
5. ročník	1

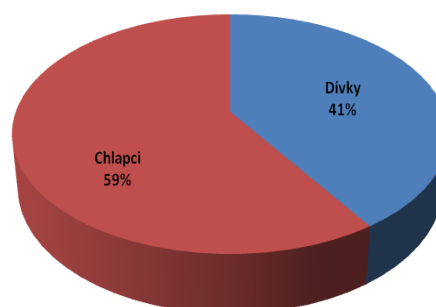
Otázka 3. Dítě, které vyučujete v individuálním vzdělávání, je?

- chlapec
- dívka

Rodiny celkem v 19 dotaznících uvedly, že individuálně vzdělávají 27 dětí, 11 dívek a 16 chlapců.

Graf a tabulka 8: Vyhodnocení otázky 3

Pohlaví	Počet dětí
Chlapci	16
Dívky	11

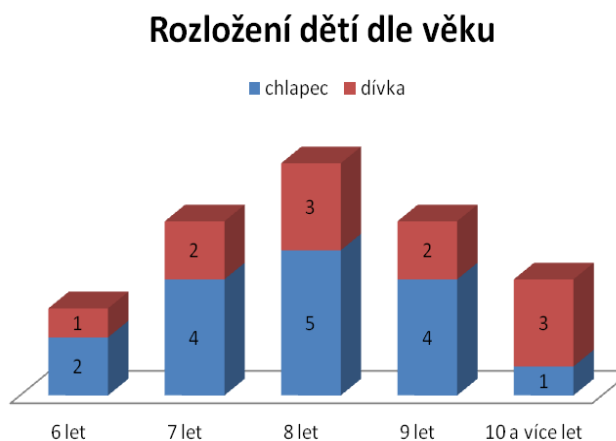
Otázka 4. Současný věk dítěte, které je vyučováno v individuálním vzdělávání?

- 6 let
- 7 let
- 8 let
- 9 let
- 10 a více let

Ve sledovaném vzorku dětí bylo nejvíce osmi a devítiletých dětí. Nejméně dětí šestiletých a desetiletých. Rodiče uvedli i dva třináctileté chlapce, které také individuálně vzdělávají, ti nejsou započítány v tabulce.

Graf a tabulka 9: Vyhodnocení otázky 4

Věk	Pohlaví	
	chlapec	dívka
6 let	2	1
7 let	4	2
8 let	5	3
9 let	4	2
10 a více let	1	3

Otázka 5. Kromě dítěte, které vyučujete v individuálním vzdělávání, máte ještě další děti?

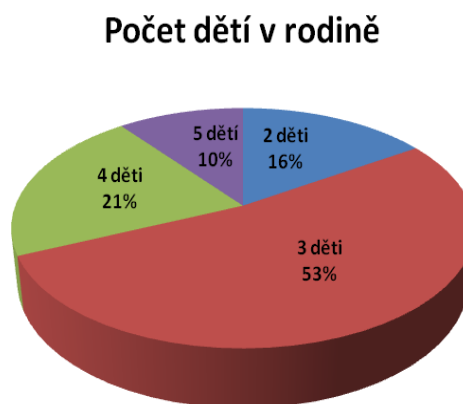
- ano
- ne

V teoretické části jsem uvedla, že rodiny, které individuálně vzdělávají své děti, jsou většinou vícečetné.

Ve sledovaném vzorku rodin se tyto údaje potvrdily. Všechny 19 rodin má kromě jednoho nebo více dětí, které individuálně vzdělávají, další děti. Dotazovaní rodiče uvedli, že mají dvě až pět dětí ve věku 7 měsíců až 27 let. Individuálně vzdělávané děti jsou v rodině nejstarší, prostřední i nejmladší. V 6 rodinách jsou v letošním roce individuálně vzdělávání všichni sourozenci. V případě, že se jedná o prostřední nebo nejmladší dítě v rodině, byli jeho sourozenci také individuálně vzdělávání. Pouze v jednom případě tomu tak nebylo, neboť v době, kdy jeho sourozenci docházeli do základní školy, nebylo individuální vzdělávání povoleno. Jedna matka, např. v dotazníku uvedla: „Syn je už mým čtvrtým studentem.“ V rodině je 5 dětí 15, 12, 10, 8 a 4 roky.

Graf a tabulka 10: Vyhodnocení otázky 5

	Počet rodin
1 dítě	0
2 děti	3
3 děti	10
4 děti	4
5 dětí	2

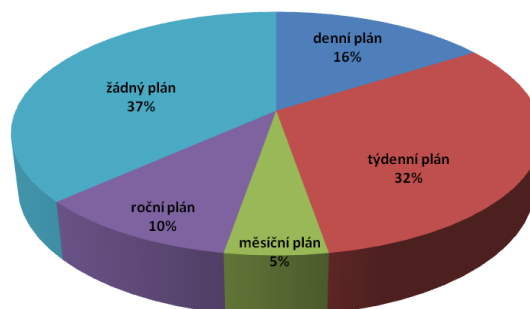
Otázka 6. Pro výuku máte vypracovány?

- denní plány
- týdenní plány
- měsíční plány
- nemáme vypracovány žádné plány

U otázky 6 sedm rodin uvedlo, že nemají pro výuku vypracovaný žádný plán. Denní plán mají vypracovaný 3 rodiny, týdenní 6 rodin, měsíční 1 rodina a 2 rodiny napsaly, že plní roční školní vzdělávací program kmenové školy.

Graf a tabulka 11: Vyhodnocení otázky 6

	Počet rodin
Denní plán	3
Týdenní plán	6
Měsíční plán	1
Roční plán	2
Žádný plán	7

Rodiny, které zaškrtnuly, že nemají pro výuku vypracovány žádné plány, k této otázce uvedly:

- „děláme to, co děti zajímá a vždy se děti treťí i do oblastí, které mají zvládnout v daném školním roce.“
- „sice nemáme vypracován žádný plán. Hlídáme, abychom během školního roku stihli to, co máme.“
- „nemáme plán podrobný, ale řídíme se podle učebnic. Něco vynecháváme, něco doplňuji podle situace. V matematice se učíme podle učebnice nakladatelství Fraus, v češtině podle situace probíráme, co ještě neumíme.“

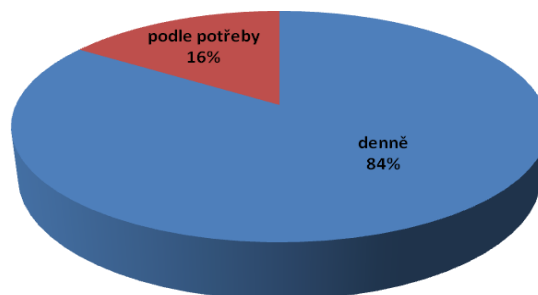
Otázka 7. Výuka v individuálním vzdělávání probíhá?

- denně (pracovní dny)
- podle potřeby

V 16 případech rodiče v dotazníku uváděli, že výuka probíhá denně. Tři rodiny sdělily, že děti učí podle potřeby. Jedna rodina napsala, že výuku má od pondělí až do soboty a neučí se v neděli a při církevních svátcích. Jiná rodina k této otázce doplnila, že volno děti mají v sobotu a v neděli se celá rodina věnuje práci na zahradě.

Graf a tabulka 12: Vyhodnocení otázky 7

	Počet rodin
Výuka probíhá denně	16
Výuka probíhá podle potřeby	3

Otázka 8. V případě výuky, je doba vyučování?

- přesně určena – trvá..... hodin
- nemáme určeno, vždy podle potřeby

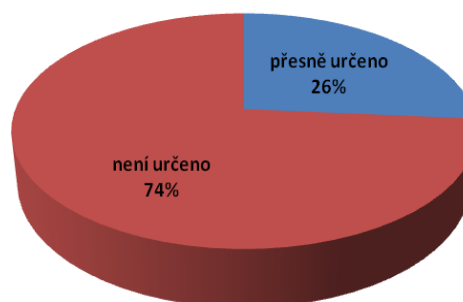
V teoretické části jsem psala, že právě výhodou individuálního vzdělávání je možnost úpravy denního režimu rodiny a zkrácení doby výuky.

Ve sledovaném souboru rodin 14 respondentů uvedlo, že dobu vyučování nemají určenou, výuka trvá podle soustředěnosti dítěte a podle momentální situace. V případě, že rodiny mají dobu výuky určenou, trvá 3 – 6 hodin.

Graf a tabulka 13: Vyhodnocení otázky 8

	Počet rodin
Výuka přesně určena	5
Výuka není časově určena	14

Trvání výuky

Jedna matka k této otázce sdělila:

„výuka trvá zhruba 3 hodiny denně. Myslím si, že základem je pravidelnost a pohoda, aby domácí vzdělávání mělo dobré výsledky a děti hezké vzpomínky. Někdy se učím s jedním dítětem a druhé hraje na nástroje. Vždy chci, aby se to hýbalo vpřed a nemarnil se čas. Vždy se snažím mít po ruce pracovní listy, které zpracovává dítě, jemuž se právě nemohu věnovat...“.

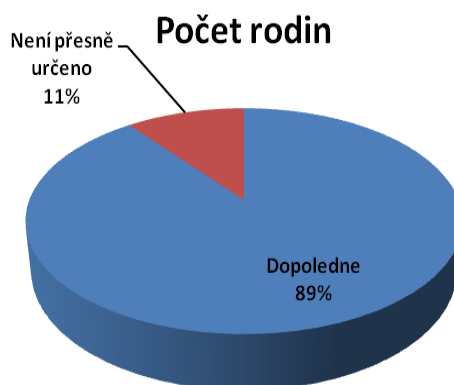
Otázka 9. Výuka začíná v kolik hodin?

- v dopoledních hodinách .....
- v odpoledních hodinách .....
- není předem stanoveno, vždy záleží na domluvě

Ve sledovaném vzorku rodin výuka začíná v dopoledních hodinách nebo není předem stanovena. V odpoledních hodinách výuka neprobíhá, děti dochází na kroužky a zájmové aktivity. V dopoledních hodinách výuka začíná mezi 8,00 až 10,00 hodinou.

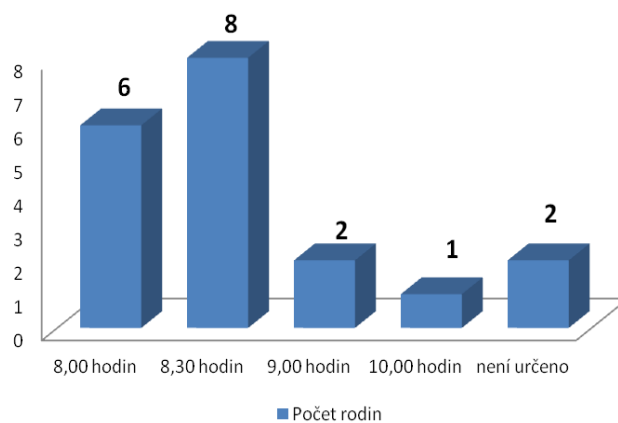
Graf a tabulka 14: Vyhodnocení otázky 9

Začátek výuky	Počet rodin
Dopoledne	17
Odpoledne	0
Není přesně určeno	2

Graf a tabulka 15: Vyhodnocení otázky 9 – přesný čas

Doba začátku výuky	Počet rodin
8,00 hodin	6
8,30 hodin	8
9,00 hodin	2
10,00 hodin	1
není určeno	2

Dílčí cíl 2 splněn otázkami číslo 6, 7, 8 a 9.

Otázka 10. Prosím uveďte vzdělání osoby, která dítě nejčastěji vzdělává?

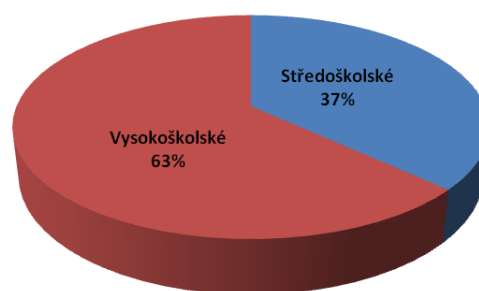
- středoškolské vzdělání
- vysokoškolské vzdělání

Ve sledovaném vzorku respondentů uvádělo 7 vzdělavatelů středoškolské vzdělání a 12 rodin vysokoškolské vzdělání. Obory vzdělání jsou u rodin velmi rozmanité, u středoškolského vzdělání je to např. gymnázium, stavební průmyslovka, střední zdravotnická škola a ve 3 případech vychovatelství. U vysokoškolského vzdělání byly obory také různé, stavební fakulta, chemická fakulta, agroekologie, zemědělská fakulta. Pedagogické vzdělání uvedlo 8 rodičů.

Graf a tabulka 16: Vyhodnocení otázky 10

Vzdělání	Počet rodin
Středoškolské	7
Vysokoškolské	12

Vzdělání rodiče, které individuálně vzdělává dítě?

Otázka 11. Vzdělává dítě i jiná osoba?

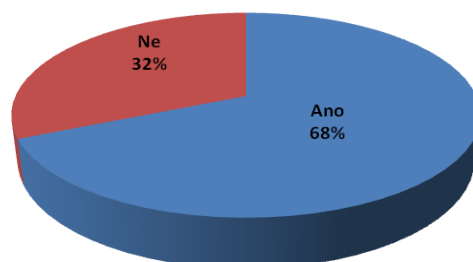
- ano
- ne

Žádná ze sledovaných rodin neuváděla, že by děti docházely v některé dny do kmenové školy na výuku. Rodiny v počtu 13 uvedly, že děti učí některé předměty druhý rodič, většinou otec nebo cizí osoba. Otec nejčastěji učí matematiku, informatiku a pracovní výchovu. Cizí osoby vyučují anglický jazyk, výtvarnou a hudební výchovu.

Graf a tabulka 17: Vyhodnocení otázky 11

	Počet rodin
Ano	13
Ne	6

Vzdělává dítě i jiná osoba

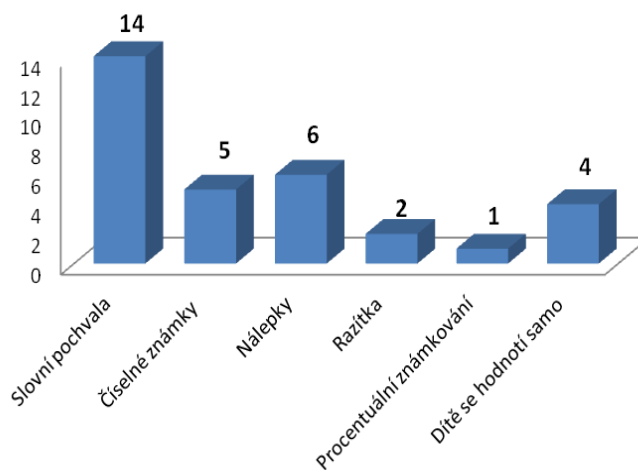
Otázka 12. Hodnotíte znalosti dítěte v průběhu výuky (číselné nebo procentuální známkování, razítka, slovní pochvala...)?

Tato otázka byla otevřená, takže údaje od respondentů jsem spojila a mohu říci, že každá rodina dítě nějakým způsobem hodnotí. Nejčastěji rodiče uváděli slovní pochvalu, dále razítka a nálepky. Klasické číselné známkování uvádělo 5 rodin, jedna rodina uváděla i procentuální hodnocení. Rodiče dále sdělili, že preferují, aby se dítě hodnotilo samostatně.

Protože rodiny uvedly často více forem hodnocení, údaje v tabulce nekorespondují přesně s počtem rodin.

Graf a tabulka 18: Vyhodnocení otázky 12

Způsob hodnocení	Počet
Slovní pochvala	14
Číselné známky	5
Nálepky	6
Razítka	2
Procentuální známkování	1
Dítě se hodnotí samo	4

Nejzajímavější odpovědi rodičů:

- „Hodnotíme snahu, nikoli výkon. Jako motivaci používáme razítka a za ně drobné odměny. Nejčastější odměna ale je, když učení dítě baví.“
- „Hodnotíme nejčastěji formou rozhovoru nad vypracovanými úkoly, projekty, výrobky. Hodnotíme průběžně, každý den, dítěti pomohu vidět jeho pokroky a dám mu možnost se z chyb poučit a také mu snažím dát další směr v dané problematice...“
- „Pololetně píšu slovní hodnocení. Jinak během výuky nehodnotíme. Snažím se spíše slovně hodnotit úspěchy, dobře zvládnutou práci, ocenit dobré nápady apod. Když dítě udělá nějakou chybu, vedu ho k samostatnému vyhledávání chyby.“

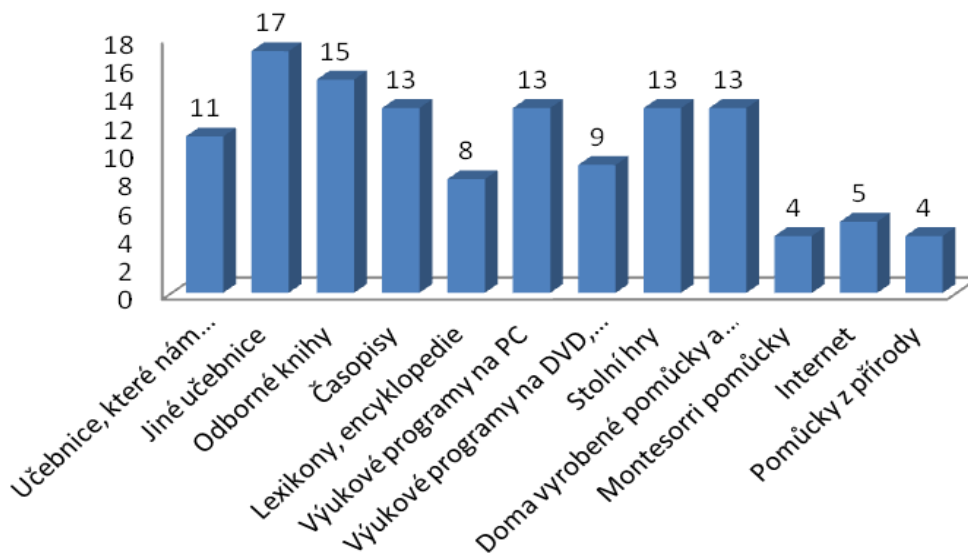
Otázka 13. Jaké používáte při výuce pomůcky?

- učebnice, které nám poskytla základní škola
- jiné učebnice
- odborné knihy
- časopisy
- lexikony
- výukové programy na PC
- výukové programy na DVD
- stolní hry
- jiné pomůcky

V této otázce mohly rodiny zvolit i více odpovědí a většina rodin využívá celé spektrum pomůcek. Učebnice, které poskytla základní škola, při výuce používá 11 rodin. Dále rodiny využívají internetové programy, výukové programy na PC, na DVD a učebnice od jiných autorů. Rodičům dále pomáhají encyklopedie, lexikony. Rodiny se také nevyhýbají přírodním materiálům a doma vyráběným pomůckám (příloha číslo 3).

Graf a tabulka 19: Vyhodnocení otázky 13

	Počet rodin
Učebnice, které nám poskytla základní škola	11
Jiné učebnice	17
Odborné knihy	15
Časopisy	13
Lexikony, encyklopedie	8
Výukové programy na PC	13
Výukové programy na DVD, v televizi	9
Stolní hry	13
Doma vyrobené pomůcky a kartičky	13
Montesori pomůcky	4
Internet	5
Pomůcky z přírody	4

Otázka 14. V průběhu školního roku docházíte do základní školy na konzultace?

- ano
- ne

Docházet do základní školy v průběhu školního roku není povinné, ale některé základní školy doporučují docházet na konzultace do škol.

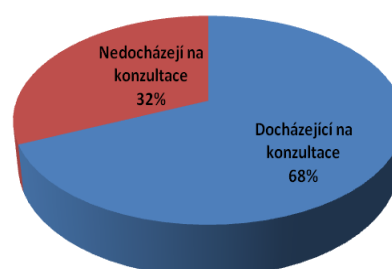
Ve sledovaném souboru 13 rodin dochází na konzultace. Rodiny považují konzultace za prospěšné. Mohou si ověřit znalosti dítěte, dostanou rady, jak dále pokračovat. Kladně přijímají i kontakt se školou a s konzultantkou. Jedna rodina hodnotí konzultace jako negativní, chtěli by školu navštěvovat pouze při povinném přezkoušení.

Na konzultace v průběhu roku nedochází 6 rodin. Z toho jedna rodina by konzultace uvítala, ale kmenová škola je nenabízí. Další rodiny zatím nepocítují potřebu navštěvovat školy v průběhu roku. Rodiče uvádí, že je pro ně snazší spojit se s jinou rodinou, která individuálně vzdělává dítě a problém vyřešit.

Graf a tabulka 20: Vyhodnocení otázky 14

		Počet rodin
Docházející na konzultace	na	13
Nedocházející na konzultace	na	6

Počet rodin docházející na konzultace

Otázka 15. Na konci každého pololetí se dítě musí zúčastnit zkoušek, uveďte prosím průběh a Vaše pocity při přezkušování dítěte?

Tato otázka byla otevřená, aby rodiče v odpovědích nebyli ničím limitováni. Čtyři rodiny se přezkoušení v době vyplňování dotazníku ještě neúčastnily, takže budu vycházet z odpovědí zbývajících 15 rodin.

Rodiče uvedli, že z přezkoušení mají dobrý pocit. Oceňují přátelskou atmosféru ve škole a citlivý přístup pedagogů.

Průběh přezkoušení je rozdílný podle kmenové školy. Někteří rodiče popisují přezkoušení pouze jako rozhovor s pedagogem, jiné rodiny jako prohlídku portfoliových prací a projektů. Pokud přezkoušení probíhá i písemnou formou, zkouší se touto formou jen hlavní předměty – český jazyk, anglický jazyk a matematika.

Dílčí cíl 3 je splněn otázkami 14 a 15.

Odpovědi rodičů:

- „děti se na zkoušení vždy těší. Prezентují vše, co za daný půlrok vytvořily, co se naučily a mají možnost vidět celkový pokrok a slyšet celkový pohled a zhodnocení jejich úsilí. Většinou probíhá zkouška formou rozhovorů nad přineseným portfoliem, výrobky, kronikami z výletů a akcí a v některých předmětech proběhne písemný test.“
- „dcera se vždy na hodnocení těšila, probíhalo formou rozhovoru s učitelkou. Syn pojede letos poprvé, ale už se zúčastnil hodnocení u starší sestry. Má už představu a těší se taky, rád ukáže, co umí a čím se zabýval.“
- „zkoušení probíhá ve velmi přátelské atmosféře. Paní učitelka vlastně dítě ani tak nezkouší, jako zjišťuje, co nového se naučilo. Co ho za poslední půlrok zaujalo, o co by se chtělo podělit. A takto projdou všechny předměty. Po té dochází k dialogu, kdy povětšinou kriticky přiznávám, co nám nešlo a co mně nešlo. Dostávám radu a povzbuzení. Paní učitelka udělá ze zkoušení zápis, podepíšu jej a syn si může zahrát nějakou společenskou hru.“

Otázka 16. V průběhu školního roku se dítě účastní některých akcí pořádaných školou?

Akcí ve škole se ve sledovaném souboru účastní 13 rodin, 6 rodin se žádných akce neúčastní. Z akcí ve škole děti dochází na kroužky při škole, setkávají se při vánočních akcích, chodí s ostatními na výlety a do divadel. Některé děti se účastní i více akcí.

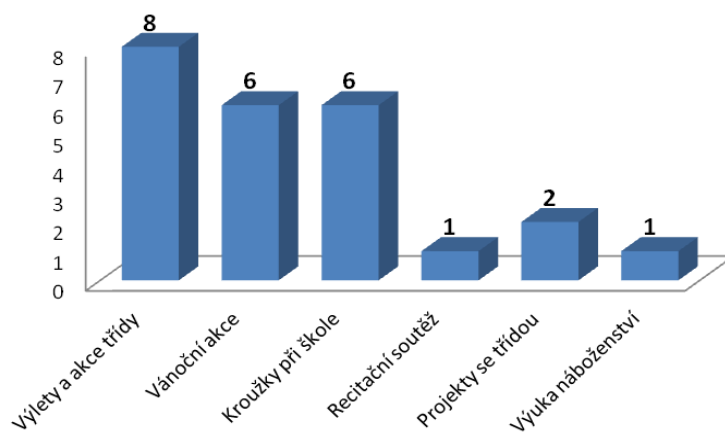
Graf a tabulka 21: Vyhodnocení otázky 16

Zúčastní se akcí ve škole	Počet rodin
Ano	13
Ne	6

Graf a tabulka 22: Vyhodnocení otázky 16 – akce ve škole

Akce ve škole	Počet dětí
Výlety a akce třídy	8
Vánoční akce	6
Kroužky při škole	6
Recitační soutěž	1
Projekty se třídou	2
Výuka náboženství	1

Otázka 17. Jak dítě tráví volný čas?

- neorganizovaně
- organizovaně

Rodiny uvedly, že děti tráví svůj volný čas organizovaně i neorganizovaně. Při organizovaném trávení volného času navštěvují základní umělecké školy, domy dětí a mládeže, chodí do skautu, do nedělní školy, do jazykových a jiných kroužků. Neorganizovaně si hrají s kamarády, pracují na zahradě, sportují, starají se o domácí zvířata a pomáhají s péčí o mladší sourozence.

Otázka 18. Dochází dítě do některého z těchto zařízení pro mimoškolní činnost?

- Základní umělecká škola
- Dům dětí a mládeže
- Jazykové kroužky
- Sportovní kroužky
- Jiné

Ve sledovaném souboru většina dětí navštěvuje během pracovního týdne několik kroužků, 18 rodin uvedlo, že děti dochází do základní umělecké školy – hrají na různé hudební nástroje, chodí do tanečních přípravek, do sborů, do výtvarných kroužků a na keramiku.

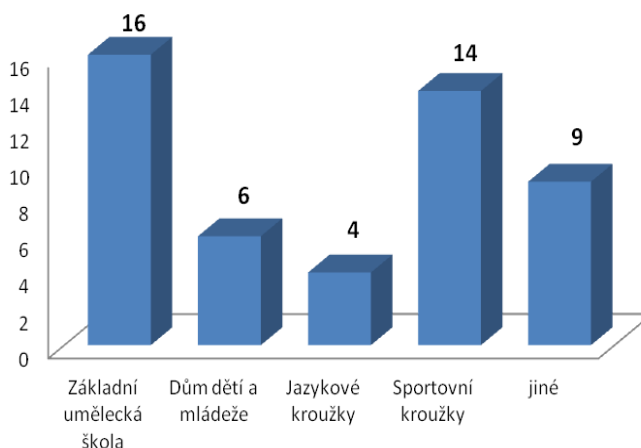
Do domu dětí a mládeže děti dochází na kroužky fotografování, výtvarné výchovy, keramiky, na kroužek rybářský a hasičský. Děti podle vyjádření svých rodičů dochází i do jazykových kroužků a na sportovní kroužky.

Rodiče dále uvádějí, že děti chodí plavat, na moderní gymnastiku, jízdu na koni, hrají tenis a fotbal.

Do kolonky jiné rodiny uvedly volnočasový klub Velryba, dětskou universitu, biblický dětský klub, skautský oddíl, výuku náboženství na faře.

Graf a tabulka 23: Vyhodnocení otázky 18

	Počet dětí
Základní umělecká škola	16
Dům dětí a mládeže	6
Jazykové kroužky	4
Sportovní kroužky	14
jiné	9

Dílčí cíl 4 je splněn otázkami 16, 17 a 18.

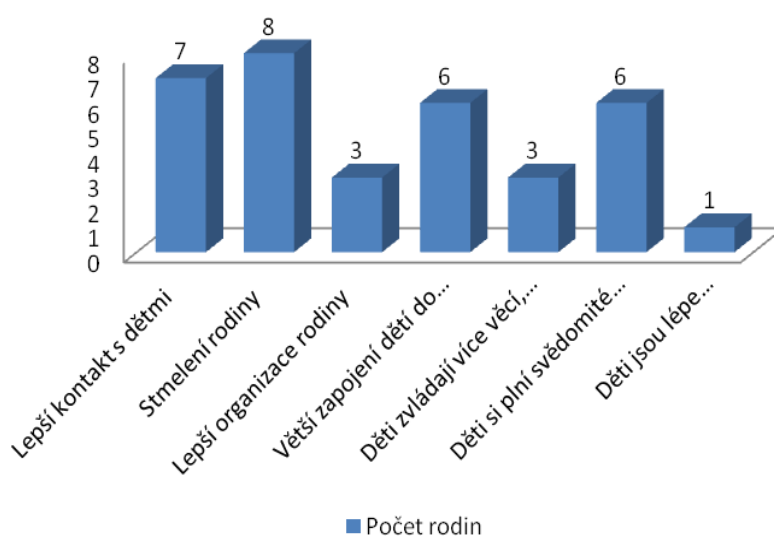
Otázka 19. Máte pocit, že výuka v domácím vzdělávání Vaši rodinu / Vaše dítě nějak ovlivnila, ať kladně nebo záporně?

Otázka byla otevřená, aby rodiny mohly uvést své názory. Pokud jednotlivé odpovědi srovnám do tabulky, tak kladně hodnotí vzdělávání všechny rodiny. Respondenti soudí, že mají lepší vztah k dětem, došlo ke stmelení rodiny, zlepšila se organizace rodiny. U dětí pozorují větší zájem o činnosti v rodině, o výuku. Rodiče uvádějí, že děti si dobrovolně plní své povinnosti, nemají snahu podvádět a opisovat.

Negativně rodiče hodnotí časovou a finanční zátěž. Dále kritizují neposkytování žádné podpory ze strany státu.

Graf a tabulka 24: Vyhodnocení otázky 19

	Počet rodin
Lepší kontakt s dětmi	7
Stmelení rodiny	8
Lepší organizace rodiny	3
Větší zapojení dětí do činností rodiny	6
Děti zvládají více věcí, dochází do více kroužků	3
Děti si plní svědomitě své povinnosti	6
Děti jsou lépe připraveny na vstup do základní školy	1

Dílčí cíl 5 splněn.

Odpovědi rodičů:

- „ pro nás je výuka doma velmi pozitivní, nejstarší syn chtěl pokračovat i na druhém stupni a ostatní to plánují také. Jsme taková stmelená rodina, všechno děláme společně a zároveň spolupracujeme s dalšími rodinami a jsme v neustálém kontaktu s lidmi různého věkového spektra. Děti bez problémů zvládají zapojit se do skupinové práce. Ve většině případů se setkávají kromě svých kamarádů také pro ně novými dětmi, se kterými se velmi rychle skamarádí...“
- „není to jenom předávání informací, je to určitým způsobem životní styl. Také dítě je víc s rodinou, a tím spíš je z něj osobnost. Velký rozdíl vnímáme, že dítě doma vzdělávané nevnímá velký rozdíl od vzdělávání a žití, propojuje vzdělávání do celého dne. Naučí se učit a je soběstačnější. Tím, že vzděláváte jednoho, učí se i ostatní.“
- „naučili jsme se žít spolu a ne vedle sebe, řešíme spolu problémy, děti si cení práce. Oběd není jen tak hotový, musí se připravit suroviny, nikdo nám to nedá připravené na tácu. Učíme se všechno dobře organizovat, nedělat zbytečné věci...“

Otázka 20. V současné době probíhá pokusné ověřování individuálního vzdělávání na druhém stupni, zapojíte se do něj?

- ano
- ne

Ve sledovaném souboru již dvě rodiny jsou zapojeny do individuálního vzdělávání na druhém stupni, další tři rodiny o zapojení uvažují. Důvodem pro ně je fakt, že nemají pocit, že by základní školství udělalo pokrok a přetrvávají u nich důvody, které je vedly individuálně vzdělávat své děti na 1. stupni.

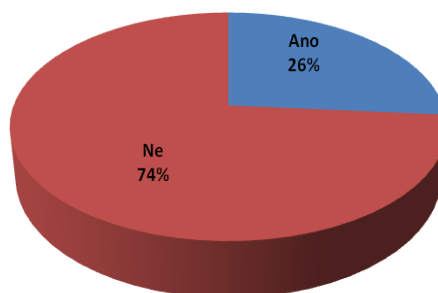
Zbývajících 14 rodin o této možnosti neuvažuje. Důvodem je i nedostatečné vzdělání rodičů, v České republice je povinností, aby hlavní vzdělavatel měl alespoň bakalářské vzdělání. Tři rodiny tak volí z nedostatku financí. Některé matky také soudí, že dítě potřebuje jinou autoritu, aby dostalo novou motivaci ke vzdělání. Čtyři rodiny soudí, že by nezvládly vysvětlit všechny předměty, které jsou na druhém stupni.

Dílčí cíl 6 je splněn.

Graf a tabulka 25: Vyhodnocení otázky 20

	Počet rodin
Ano	5
Ne	14

Zapojení rodin do 2. stupně

Odpovědi rodičů pro zapojení:

- „zřejmě ano, i nadále nechtějí děti nechat pohltit státním školstvím založeným na nesmyslném memorování názvů, pojmů a slovíček, učením se nazpaměť a dalším sociálním projevům této společnosti (šikana, agrese, vulgarita, arogantnost, soutěživost).“
- „již jsme zapojeni – syn 7. třída, první dcera prošla kompletní základní školou individuálně. Výborné výsledky a dobře zhodnocený čas.“
- „děti se na vyučování těší, vzhledem k potenciálu rodičů a prarodičů nevidíme důvod, proč nepokračovat.“

Odpovědi rodičů pro nezapojení:

- „moc ráda bych se zapojila, ale nejsem učitelka. Myslím, že bych vše nezvládla. Nejstarší dcera je již na 2. stupni, přechod na denní studium byl bez problémů.“
- „nemám na to dokončené vzdělání a ani mě to na rozdíl od prvního stupně zatím neláká.“
- „finanční – ne tak důležité, ale potřebuji už nabrat směr pro svůj vlastní život...“

Analýzou a rozborem všech jednotlivých otázek v dotazníkovém šetření jsem zodpověděla na všechny pracovní otázky.

Tabulka 26: Srovnání pracovní otázky x otázky v dotazníku

Pracovní otázky	Otázky v dotazníkovém šetření
Jaké důvody vedly rodiče k rozhodnutí vzdělávat děti individuálně v domácnosti?	údaje z otázky číslo 1
Jaká je organizace práce při individuálním vzdělávání v rodinách?	údaje z otázek číslo 6, 7, 8 a 9
Zúčastňují se rodiny konzultací v kmenových školách i v průběhu roku nebo dochází pouze na povinné přezkoušení?	údaje z otázek číslo 14 a 15

Zajišťují rodiče dětem kontakt s ostatními dětmi a dalšími osobami, které nejsou součástí rodiny?	údaje z otázek 16, 17 a 18
Ovlivňuje individuální vzdělávání rodinné vztahy?	údaje z otázky číslo 19
Plánují rodiny individuální vzdělávání i na 2 stupni?	údaje z otázky číslo 20

VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Pro vyhodnocení hypotéz budu používat Fisherův kombinatorický test, který je možný využít i pro malý testovací soubor, a když nelze použít test chí-kvadrát.

Pomocí vzorce vypočítám přímo pravděpodobnost, kterou srovnám se zvolenou hladinou významnosti. Pokud bude vypočítaná pravděpodobnost menší než zvolená hladina významnosti, odmítnu nulovou hypotézu a přijmu hypotézu alternativní. Pokud vypočítaná pravděpodobnost bude větší než zvolená hladina významnosti, platnost nulové hypotézy připustím.

Vzorec pravděpodobnosti
$$p_i = \frac{(a+b)!(c+d)!(a+c)!(b+d)!}{n!a!b!c!d!}$$

Testování významnosti bude prováděno na hladině významnosti 0,05. (Chráška, 2007)

HYPOTÉZA ČÍSLO 1

H_0 - Negativní zkušenost rodičů neměla vliv na rozhodnutí individuálně vzdělávat děti.

H_A - Vlastní negativní zkušenost ze školy vede rodiče k rozhodnutí individuálně vzdělávat děti.

Základní čtyřpólní tabulka pro výpočet vychází z otázky číslo 1.

Tabulka 27: Výpočty hypotézy číslo 1

		Rozhodnutí			
		plánované	neplánované		
Negativní zkušenost	ano	7	2	9	$p_i = \frac{9,37E+26}{4,45E+27} = 0,210526$
	ne	10	0	10	
		17	2	19	

Pomocná	A	Rozhodnutí			
		plánované	neplánované		
Negativní zkušenost	ano	8	1	9	$p_{iA} = \frac{9,37E+26}{1,78E+27} = 0,526316$
	ne	9	1	10	
		17	2	19	

$$p = p_i + p_{iA} + p_{iB} = 0,736842$$

Hladina významnosti $0,05 < 0,736842$

Vypočítaná hodnota pravděpodobnosti je 0,736842, je vyšší než určená hladina významnosti, proto připouštím nulovou hypotézu „Negativní zkušenost rodičů neměla vliv na rozhodnutí individuálně vzdělávat děti“.

Vypočítaná hodnota pravděpodobnosti ve vzorku českých rodin určila, že k rozhodnutí individuálně vzdělávat děti vedou rodiče jiné důvody.

HYPOTÉZA ČÍSLO 2

H_0 – Důvody rodin pro rozhodnutí vzdělávat individuálně doma byly rozdílné, žádný důvod nevykazoval častější významnost.

H_A - Hlavním důvodem pro individuální vzdělávání bylo zesílení vazeb v rodině.

Základní čtyřpólní tabulka pro výpočet vychází z otázky číslo 1.

Tabulka 28: Výpočty hypotézy číslo 2

	A	Rozhodnutí			
		plánované	neplánované		
Hlavní důvod - zesílení vazeb v rodině	ano	15	0	15	$p_i = \frac{2,23E+28}{6,36E+29} = 0,035088$
	ne	2	2	4	
		17	2	19	

$$p = 0,035088$$

Hladina významnosti $0,05 > 0,035088$

Vypočítaná hodnota pravděpodobnosti je 0,035088, protože výsledná hodnota je menší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto mohu odmítnout nulovou hypotézu a přijímám hypotézu alternativní „Hlavním důvodem pro individuální vzdělávání bylo zesílení vazeb v rodině“.

Potvrdily se teoretické údaje, které uvádí zahraniční literatura *Frequently Asked Questions About Homeschooling* (2012).

HYPOTÉZA ČÍSLO 3

H_0 - Děti docházející na výuku do základní školy a děti individuálně vzdělávané stráví na výuce stejné množství času.

H_A - Děti individuálně vzdělávané stráví na výuce méně než 4 hodiny denně.

Do tabulky byly započítány všechny individuálně vzdělávané děti v počtu 27 a k nim byly přiřazeny věkově a početně shodné děti z Křesťanské základní školy v Liberci.

Děti docházejí do školy, mají v 1. i 2. třídě 4 vyučovací hodiny, ve 3. třídě 5 hodin a ve 4. a 5. třídě 5 až 6 vyučovacích hodin + 1x týdně odpolední vyučování (*Rozvrh 2012/2013*).

Tabulka 29: Výpočty hypotézy 3

		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	19	8	27	$p_i = \frac{1,5E+112}{2,6E+114} = 0,005542$		
	ZŠ	9	18	27			
		28	26	54			
Pomocná A		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	20	7	27	$p_{iA} = \frac{1,5E+112}{1,4E+115} = 0,00105$		
	ZŠ	8	19	27			
		28	26	54			
Pomocná B		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	21	6	27	$p_{iB} = \frac{1,5E+112}{1E+116} = 0,00014$		
	ZŠ	7	20	27			
		28	26	54			
Pomocná C		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	22	5	27	$p_{iC} = \frac{1,5E+112}{1,1E+117} = 0,000012$		
	ZŠ	6	21	27			
		28	26	54			

Pomocná		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	23	4	27	$P_{iD} = \frac{1,5E+112}{1,9E+118} = 7,55*10^{-7}$		
	ZŠ	5	22	27			
		28	26	54			
Pomocná		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	24	3	27	$P_{iE} = \frac{1,5E+112}{5,3E+119} = 2,73*10^{-8}$		
	ZŠ	4	23	27			
		28	26	54			
Pomocná		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	25	2	27	$P_{iF} = \frac{1,5E+112}{2,7E+121} = 5,47*10^{-10}$		
	ZŠ	3	24	27			
		28	26	54			
Pomocná		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	26	1	27	$P_{iG} = \frac{1,5E+112}{2,9E+123} = 5,05*10^{-12}$		
	ZŠ	2	25	27			
		28	26	54			
Pomocná		Doba výuky					
		do 4 hodin	nad 4 hodiny				
Děti	IV	27	0	27	$P_{iH} = \frac{1,5E+112}{1E+126} = 1,44*10^{-14}$		
	ZŠ	1	26	27			
		28	26	54			

$$P = P_i + P_{iA} + P_{iB+} + P_{iC} + P_{iD} + P_{iE} + P_{iF} + P_{iG} + P_{iH} = 0,006746$$

Hladina významnosti $0,05 > 0,006746$

Vypočítaná hodnota pravděpodobnosti je 0,006746, protože výsledná hodnota je menší než zvolená hladina významnosti 0,05. Proto mohu odmítnout nulovou hypotézy a přijímám hypotézu alternativní „Děti individuálně vzdělávané stráví na výuce méně než 4 hodiny denně“.

Výsledek je v souladu s údaji, které uvádí např. Freiová (1996) a Klofátová (2009), že jedním z důvodů, proč rodiny volí individuální vzdělávání je lepší využívání času.

HYPOTÉZA ČÍSLO 4

H_0 – Předchozí vzdělání rodičů nemá vliv na metodu výuky, kterou rodiny používají.

H_A – Vzdělavatelé s pedagogickým vzděláním učí děti formální metodou.

Základní čtyřpólní tabulka pro výpočet vychází z otázek číslo 6 a 10.

Tabulka 30: Výpočty hypotézy 4

		Metoda výuky				
		formální	neformální			
Vzdělání	pedagogické	9	2	11	$p_i = \frac{3,88547E+24}{6,35653E+25} = 0,061126$	
	nepedagogické	3	5	8		
		12	7	19		
Pomocná	A	Metoda výuky				
		formální	neformální			
Vzdělání	pedagogické	10	1	11	$p_{iA} = \frac{3,88547E+24}{6,35653E+26} = 0,006113$	
	nepedagogické	2	6	8		
		12	7	19		
Pomocná	B	Metoda výuky				
		formální	neformální			
Vzdělání	pedagogické	11	0	11	$p_{iB} = \frac{3,88547E+24}{2,44726E+28} = 0,000159$	
	nepedagogické	1	7	8		
		12	7	19		

$$p = p_i + p_{iA} + p_{iB} = 0,067396999$$

Hladina významnosti $0,05 < 0,067396999$

Vypočítaná hodnota pravděpodobnosti je 0,067396999, je vyšší než určená hladina významnosti, proto připouštím nulovou hypotézu „Předchozí vzdělání rodičů nemá vliv na metodu výuky, kterou rodiny používají“.

5 Srovnání výzkumů

Výsledky výzkumu, které jsem získala z vlastního dotazníkového šetření, srovnám s výsledky výzkumu z diplomové práce Domácí vzdělávání od Daniely Nitschové z roku 1999/2000. Studentka se při výzkumu zabývala skupinou šesti rodin, které doma vzdělávaly děti. Tyto rodiny se účastnily experimentálního vzdělávání na 1. stupni., který probíhal od roku 1998 – 2005.

Z obou výzkumů si zvolím pouze několik oblastí, kterými se budu dále zabývat.

1. Chci zjistit, zda se změnilы důvody rodin k zapojení se do individuálního vzdělávání.
2. Zajímá mě, jaká je organizace výuky v rodinách a zda se změnilы pomůcky, které využívají.
3. Chtěla bych porovnat, zda se změnilо hodnocení individuálního vzdělávání zúčastněnými rodinami a jaké klady a zápory obě skupiny uváděly.

VYHODNOCENÍ OBLASTÍ

Otázka číslo 1. Chci zjistit, zda se změnilы důvody rodin k zapojení se do individuálního vzdělávání.

Nitschová (2000) uvádí, že nejčastějším důvodem byla nespokojenost se školou. Rodiče sdělili, že k rozhodnutí je vedli špatné zkušenosti s institucí školy. Tyto zkušenosti byly jejich vlastní nebo je zažily jejich děti. Dalším důvodem u rodičů byla touha po prohloubení vztahu s dítětem, změnit rodinný stereotyp a strávit s dítětem více času.

V mém výzkumu, který probíhal cca 15 let poté, se objevují naprosto stejné důvody. Pouze bych odpovědi otočila. Nejčastějším důvodem, který rodiče uváděli, byla možnost být s dítětem. Rodiny se chtějí aktivně se zapojovat do vzdělávání dítěte a ovlivňovat ho. Dalším důvodem bylo nenalezení vhodné školy a také negativní zkušenosti z vlastní docházky do školského zařízení.

V obou výzkumech se objevují stejné důvody pro individuální vzdělávání a to jak před 15 - ti lety, tak i v mém výzkumu, který probíhal na přelomu roku 2012/2013. Rodiče velmi

často uvádějí jako hlavní důvod vzdělávat děti doma prohloubení vztahu s dětmi a negativní zkušenost z pobytu ve škole.

Otázka číslo 2. Zajímá mě, jaká je organizace výuky v rodinách a zda se změnila pomůcky, které využívají.

Nitschová (2000) napsala, že se rodiny řídí vzdělávacím programem Základní škola. Rodiče uváděli, že organizace výuky se změnila, když začínaly, pevně si stanovily denní rozvrh, později od toho upustily a upravovaly si denní režim podle momentálních potřeb.

Pokud se týká pomůcek, rodiny při výuce postupně začaly přidávat i jiné zdroje než učebnice. Rodiny také řekly, že častěji navštěvují muzea, galerie a kulturní zařízení.

V mém výzkumu rodiny uváděly různé typy organizace výuky. Některé rodiny mají předem stanovené denní plány, jiné učí podle momentální situace. V čem se rodiče shodli, bylo, že výuka probíhá denně a trvá ve většině případů pouze dopoledne. Rodiny plní vždy školní vzdělávací programy kmenové školy.

Při používání pomůcek jsou rodiny v jiné situaci než rodiny před 15 – ti lety. Při výuce se více využívá multimediální technika, k dispozici jsou on–line a off-line výukové programy, rodiny nejsou v používání nijak omezovány. Více než polovina rodin uvedla, že si pomůcky sami vyrábí.

Oproti výzkumu Nitschové (2000) došlo ke změně vzdělávacích programů, dnes rodiny plní školní vzdělávací programy vytvořené vždy pro určitou základní školu a nemusí striktně dodržovat osnovy, které mnohým rodinám nevyhovovaly.

Všechny rodiny používají velké spektrum pomůcek. Rodiny přiznávají, že si některé sami vyrábí. Rodičům také dnes vyhovuje, že mezi rodiči individuálně vzdělávaných dětí existuje velká soudržnost a navzájem si předávají informace a kontakty. V tomto bodě jistě nastal příznivý posun, oproti výzkumu prováděného před 15 – ti lety, kde si rodiny stěžovaly na nemožnost kontaktů s ostatními rodinami.

Otázka číslo 3. Chtěla bych porovnat, zda se změnilo hodnocení individuálního vzdělávání zúčastněnými rodinami a jaké klady a zápory obě skupiny uváděly.

Nitschová (2000) uvádí, že všichni rodiče hodnotí individuální vzdělávání pozitivně. Pozitivní změny nastaly jak u dětí, tak i u celých rodin. Rodiny sdělily, že individuální vzdělávání umožnilo rodinám být více spolu, zlepšily se vztahy mezi sourozenci.

Jako negativum rodiče řekli, že by uvítaly podporu ze strany úřadů. Dále si stěžovali i na nepochopení ostatních lidí k jejich volbě vzdělávat děti doma. Několik rodin uvedlo i jako nevýhodu přísné osnovy, které rodinám brání využívat plně možnosti individuálního vzdělávání.

V mém výzkumu rodiny hodnotily individuální vzdělávání také kladně. Pozitivní pro ně je, že se zlepšily vztahy s dětmi a stmelila se rodina. Navíc rodiče mají pocit, že děti jsou i více zapojeny do činností celé rodiny a celá rodina více spolupracuje.

Jako negativum rodiče konstatovali pouze skutečnost, že individuální vzdělávání je pro matku časově náročné. Rodinám vadí, že ze strany státu nemají žádné finanční výhody.

V obou výzkumech rodiny spíše uvádějí klady a pozitiva individuálního vzdělávání. Rodiny kladně hodnotí, že došlo ke stmelení rodiny a zlepšil se kontakt s dětmi. Co se naopak změnilo, je přístup úřadů. V současné době je individuální vzdělávání na 1. stupni povolené a je součástí právního systému. Dále došlo k úpravám vzdělávacích programů a rodiny již nejsou striktně vázány plněním osnov. Žádná z rodin zapojena do mého výzkumu neuváděla, že by byla se školními vzdělávacími plány nespokojena, naopak jim slouží jako vodítko, co mají děti ještě učit. Jako negativum stále spatřují, neochotu státu podpořit je finančně v jejich úsilí.

Na závěr srovnání obou výzkumných prací mohu říci, že za 15 let nedošlo v oblasti individuálního vzdělávání v České republice k výrazným změnám, vyjma povolení individuálního vzdělávání pro první stupeň základní školy.

Závěr

Diplomovou práci jsem rozdělila na dvě hlavní části, na část teoretickou a část praktickou. Práce je složena z pěti kapitol, z toho první tři kapitoly se týkají teoretické části a dvě kapitoly části výzkumné.

V teoretické části jsem se zaměřila na popis alternativního vzdělávání a rozbor druhů alternativního vzdělávání. V úvodní kapitole jsem analyzovala alternativní vzdělávání z různých hledisek, z hlediska finančního zabezpečení, zřizovatele a přístupu k dětem a žákům. Všímal jsem si hlavně odchylností od tradičního vzdělávání.

V druhé kapitole jsem se zabývala alternativními školami. Školy jsem pro přehlednost rozdělila na dva typy. U každé instituce jsem ve stručnosti popsala charakteristiku a odlišnosti od ostatních školských zařízení.

Třetí kapitole jsem věnovala největší pozornost, objasnila jsem pojem individuální vzdělávání tj. na vzdělávání dětí doma. Popsala jsem výhody a nevýhody tohoto typu vzdělávání, metody a styly individuálního vzdělávání. Vyjádřila jsem se i k socializaci dítěte a to z pohledu dětského psychologa a absolventů domácí školy. Část práce byla věnována právní stránce individuálního vzdělávání, zjišťovala jsem odlišnosti individuálního vzdělávání oproti zahraničí a samozřejmě jsem neopomněla popsat vývoj individuálního vzdělávání v České republice.

Ve výzkumné části jsem se zabývala rozbořem dat získaných z vlastního dotazníkového šetření na vzorku 19 českých rodin, které jsou zapojeny do individuálního vzdělávání. Z šetření vyplynulo, že nejčastějším důvodem k individuálnímu vzdělávání byla možnost strávit s dítětem více času a více ho naučit. Rodiny nejčastěji učí děti od 1. ročníku a v případě vícečetných rodin, individuálně vzdělávají i sourozence. Organizace výuky je v rodinách rozdílná a často se mění dle momentální situace. Děti vyučuje zpravidla matka nebo případně jiná osoba z rodiny. Dále jsem zjistila, že všechny děti docházejí na kroužky a zájmové aktivity a některé navštěvují i akce ve kmenových školách. Rodiče také uváděli, že jsou spokojeni se svým rozhodnutím individuálního vzdělávání a i přes klady i zápory se kterými se setkávají, mají pocit, že rodina je více stmelená a děti mají větší zájem o studium. Součástí výzkumu bylo také hodnocení hypotéz. Zde jsem sledovala, zda se potvrdí údaje, které se objevují v zahraniční a české literatuře o individuálním vzdělávání také v mém

výzkumu. Potvrdily se mi dvě hypotézy, že hlavním důvodem pro individuální vzdělávání bylo zesílení vazeb v rodině, a že děti individuálně vzdělávané tráví na výuce méně času než děti docházející do základní školy. Dvě hypotézy se nepotvrdily, ve sledovaném souboru nebylo příčinou k zahájení individuálního vzdělávání negativní zkušenost ze školského zařízení. Dále se nepotvrdilo, že by dosažené vzdělání rodičů ovlivňovalo způsob, jakým vzdělávají děti.

Pátou kapitolu jsem věnovala srovnání výsledků mého výzkumu s výsledky diplomové práce z roku 2000. Zjistila jsem, že v oblasti individuálního vzdělávání nedošlo během 15- ti let k výrazným změnám. Největší změna, která v České republice nastala, bylo povolení individuálního vzdělávání pro 1. stupeň základní škol.

Závěrem lze říci, že cíl diplomové práce, který jsem si stanovila v úvodu práce, byl splněn. Zjistila jsem, že některé údaje, které uvádí zahraniční i čeští autoři o individuálním vzdělávání se shodují s výsledky u mé sledované skupiny 19 rodin.

Na základě výsledků mohu konstatovat, že individuální vzdělávání je pro rodiny jedna z možných alternativ ve vzdělávání a považuji za velmi vhodné, že je tato možnost i u nás povolena. Soudím, že se v budoucnu v oblasti individuálního vzdělávání dočkáme i v České republice zajímavých změn, předpokládám, že během tohoto roku bude schválené individuální vzdělávání i na druhém stupni základních škol a jednou možná i na středních školách.

Seznam použitých zdrojů

Bibliografické zdroje

- BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. *Evropská vzdělávací politika. Programy, principy a cíle*. Praha: Aspi publishing, 2004. ISBN 80-86395-96-0, str. 101.
- CIPRO, Miroslav. *Slovník pedagogů*. Praha: Miroslav Cipro, Čechova 21, 170 00 Praha 7, 2001. ISBN 80-238-633-7.
- DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 987-80-246-1620-9.
- FREIOVÁ, Michaela. *Domácí škola: americká zkušenost*. Bulletin Ol č. 63, Občanský institut, 1996.
- GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ a kol. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3472-9.
- HAVLÍNOVÁ, Miluše. et al. *Program podpory zdraví ve škole: rukověť projektu Zdravá škola*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-263-7.
- HAVLÍNOVÁ, M., T. HEROTOVÁ a Z. VILDOVÁ. *Škola podporující zdraví – nabídka rozvojové – preventivního programu pro každou školu*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2003.
- HODKOVÁ, Kateřina a Johana PASSERIN. Celý den pod širým nebem. *Člověk a výchova – příloha Studánka č. 31*. 2010, č. 3, str. 18 – 20.
- HOFRICHTER, Hansjörg. *Waldorf. Jméno a jeho příběh*. Stuttgart: Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen e.V. 2009.
- HOLT, John. *Jak se děti učí*. Praha: Agentura STROM, 1995. ISBN 80-901662-7-X.
- CHLUP, O., KUBÁLEK, J. a J. UHER. *Pedagogická encyklopedie. I. díl*. Praha: Novina, 1938.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JÚVA, Vladimír. sen.& jun. *Stručné dějiny pedagogiky*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-151-5.
- KLOFÁTOVÁ, Z. *Škola doma. Příručka pro rodiče a prarodiče (1. - 5. ročník)* [Praha]: Nakladatelství Praha, [2009]. ISBN 978-80-902177-3-7.
- KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro první stupeň základní školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.

- NOVÁČKOVÁ, Jana. *Mýty ve vzdělávání*. 2. vydání. Kroměříž: Alexander Michajlovič, 2003. ISBN 80-901873-5-8.
- PLESNÁ, Ludmila. Projekty. *Učitelství listy*. 2006-07, č. 2, str. 5-6. ISSN 1210-6313.
- PODROUŽEK, Ladislav. *Integrovaná výuka na základní škole v teorii a praxi*. Plzeň: Fraus, 2002. ISBN 80-7238-157-1.
- PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.
- PRŮCHA, Jan. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012, ISBN 978-80-247-3960-1.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-416-8.
- RÝDL, Karel. *Kapitoly z obecné pedagogiky I*. Technická univerzita v Liberci: Vysokoškolský podnik s.r.o. Liberec, 2004. ISBN 80-7083-849-9.
- ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- SVOBODOVÁ, Jarmila a Vladimír JŮVA. *Alternativní školy*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-19-2.
- TOMKOVÁ, A., J. KÁŠOVÁ a M. DVOŘÁKOVÁ. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-527-1.
- VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A KOL. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, ISBN 978-80-247-1734-0.
- VRABEC, Jan a Jarmila JAŠKOVÁ. *Inspekční zpráva České školní inspekce*. Oblastní pracoviště č. 8 Liberec. Čj.: 084 408/99-5083 ze dne 4. a 9. června 1999

Elektronické zdroje

- Anon. Co je program Škola podporující zdraví. In: *Škola podporující zdraví* [online]. ©2012 [cit. 2012-7-15]. Dostupný z: <http://www.program-spz.cz/co-je-program-skola-podporujici-zdravi>
- Anon. Dotazy a odpovědi. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. ©2012 [cit. 2012-7-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/23049>

- Anon. Could Public School from Home Mean Less Stress, more Success? In: *Homeschool.com – The 1# Homeschooling Community* [online]. April 16, 2012 [cit. 2012-10-19]. Dostupné z: <http://www.homeschool.com/articles/Connections13/default.asp>
- Anon. Elective Home Education Guidelines for Local Authorities In: *Department for Education* [online]. ©2012, poslední aktualizace 26. dubna 2012 [cit. 2012-08-10]. Dostupné z: <http://www.education.gov.uk/schools/pupilsupport/parents/involvement/homeeducation/a0073367/elective-home-education-guidelines>
- Anon. Fast facts – Homeschooling. In: *National center for education statistics* [online]. [2012] [cit. 2012-07-08]. Dostupný z: <http://nces.ed.gov/fastfacts/display.asp?id=91>
- Anon. FAQs. In: *education otherwise* [online]. ©2010 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://www.educationotherwise.net/index.php?option=com_content&layout=blog&id=43&Itemid=72
- Anon. Frequently Asked Questions About Homeschooling. In: *Homeschool.com – The 1# Homeschooling Community* [online]. ©2012 [cit. 2012-6-11]. Dostupné z: <http://www.homeschool.com/new/faq.asp#>
- Anon. Gesetztexte, Homeschooling, Von uns. In: *Homeschooling in Deutschland* [online]. 25. 05. 2010 [cit. 2012-6-18]. Dostupné z: <http://www.homeschooling.de>
- Anon. Guidance to parents and local authorities on home education. In: *The Scottish Government* [online]. January 10, 2008 [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2007/12/17133313/0>
- Anon. Homeschooling Approaches. In: *Homeschool.com – The 1# Homeschooling Community* [online]. 01. 10. 2009 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://www.homeschool.com/articles/IQAcademy3/default.asp>
- Anon. Le cadre juridique. In: *Les enfants d'abord* [online]. [2012] [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.lesenfantsdabord.org/la-loi/le-cadre-juridique/>
- Anon. Le socle commun de connaissances et de competences. In: *education.gouv.fr* [online]. septembre 2012 [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: <http://www.education.gouv.fr/cid2770/le-socle-commun-de-connaissances-et-de-competences.html>
- Anon. Les apprentissages autonomes. In: *Les enfants d'abord* [online]. [2012] [cit. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.lesenfantsdabord.org/mieux-connaître-ief/pedagogies/.../les-apprentissages-autonomes/>

- Anon. Les formalités administratives. In: *Arboressences* [online]. 13/10/2007, dernière modification 06/11/2007 [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: arboressences.com.free.fr/articles.php?Ing=fr&pg=10
- Anon. L'instruction dans la famille en France. In: *Arboressences* [online]. 01/11/2007, dernière modification 26/11/2007 [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: <http://arboressences.com.free.fr/articles.php?Ing=fr&pg=28>
- Anon. L'instruction en France. In: *Arboressences* [online]. 06/11/2007, dernière modification 28/10/2009 [cit. 2012-05-15]. Dostupné z: <http://arboressences.com.free.fr/articles.php?Ing=fr&pg=47>
- Anon. Multiple Intelligences Test. In: *My Personality.info* [online]. ©2007 - 2012 [cit. 2012-10-28]. Dostupné z: <http://www.mypersonality.info/multiple-intelligences/>
- Anon. Rozvrh 2012/2013. In: Křesťanská základní škola a mateřská škola J. A. Komenského [online]. 1.9.2012 [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <http://www.sjak.cz/index.php/ke-stazeni/r-vsechny-kategorie/func-startdown/80/>
- Anon. Schulgesetze der Länder in der Bundesrepublik Deutschland. In: *Kulturminister konferenz* [online]. August 2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.kmk.org/index.php?id=485&type=123>
- Anon. State laws. In: *HSLDA advocates for homeschooling since 1983* [online]. ©2010 [cit. 2012-06-20]. Dostupné z: <http://www.hslda.org/laws/default.asp>
- Anon. The Different Ways To Homeschool. In: *Homeschool.com – The 1# Homeschooling Community* [online]. ©2012 [cit. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://www.homeschool.com/new/difstyles.asp#>
- ČÁKIOVÁ, Julie. Francouzský vzdělávací systém. In: *Národní informační centrum pro mládež* [online]. 14. únor 2008 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: http://www.edu.cz/edu_portalGetFileType=FilFile&version=-2&id=118189&download=true
- ČESKO. Zákon č. 561 ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190, s. 10262 – 10348. Dostupný také z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=561/2004&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
- DOBEŠ, Josef. Individuální vzdělávání na 2. stupni základní školy. Prodloužení pokusného ověřování podle § 171 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním,

- základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 29. listopadu 2011 [cit. 2012-9-17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/individualni-vzdelavani-na-2-stupni-zakladni-skoly>
- HRÁZSKÁ, Jana. Alternativní školy. In: *Rodiče a veřejnost* [online]. 2. 4. 2009 [cit. 2013-07-01]. Dostupný z: <http://zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vybirammeskolu/alternativniciinovativnivzdelavani/oalternativnimvzdelavaniobecneji/12120.aspx>
  - HRÁZSKÁ, Jana. Integrovaná tematická výuka. In: *Alternativní školy* [online]. ©2008 [cit. 2012-07-10]. Dostupný z: <http://www.alternativniskoly.cz/category/integrovanatematicka-vyuka/>
  - KAPPENMAN, Gail. What is a unit study? In: *Crosswalk.com. The Intersection of Faith and Life* [online]. 03. 09. 2009 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: <http://www.crosswalk.com/family/homeschool/what-is-a-unit-study-11608238.html>
  - KITZBERGER, Jindřich. Individuální vzdělávání na 2. stupni základní školy. Vyhlášení pokusného ověřování podle § 171 odst. 1 zákona č. 561/2004 sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 23. května 2007 [cit. 2012-9-15]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vyhlaseni-pokusneho-overovani-podle-171-odst-1-zakona-c-561>
  - KUČTOVÁ, Dana. Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 19. června 2007 [cit. 2012-9-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-individualnimu-vzdelavani>
  - MŠMT. Statistická ročenka školství 2005-2012 – výkonové ukazatele. In: *Statistické ročenky školství výkonové ukazatele Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. [online]. ©2012 [cit. 2012-08-15]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>
  - NITSCHOVÁ, Daniela. Domácí vzdělávání. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filosofická, Katedra psychologie, 2002. 86 s. Dostupné také z: http://www.domaciskola.cz/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=86&Itemid=514

- PRIDE, Mary. Getting Started in Homeschooling: The First Ten Steps. In: *Homeschool World* [online]. ©1993-2012 [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.homeschool.com/Articles/getting-started-in-homeschooling-the-first-ten-steps.html>
- ROMEIKE, Uwe. Homeschooling den USA: Uwe Romeike in interview In: *Zeltmacher Nachrichten* [online]. 24. 05. 2012 [cit. 2012-05-29]. Dostupné z: <http://www.zeltmacher-nachrichten.eu/content/homeschooling-den-usa-uwe-romeike-im-interview>
- SÁRKÖZI, Radek. Začít spolu. Integrovaná tematická výuka. In: *Inovativní pedagogické programy* [online]. 11. 3. 2011 [cit. 2012-7-28]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost/projektove-vyucovaniupv-zahranici/inovativni-programy>
- SINGEROVÁ, Helena. Domácí vzdělávání: Chcete svoje dítě učit doma? In: *Vitalia* [online]. 11. 2. 2010 [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: <http://www.vitalia.cz/clanky/domaci-vzdelavani-prakticke-informace/>
- STEVENS, Earl. What is unschooling? In: *The Natural Child Project* [online]. 1994 [cit. 2012-10-29]. Dostupné z: http://www.naturalchild.org/guest/earl_stevens.html
- ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Domácí vzdělávání na rozhraní. In: *Učitelské noviny* [online časopis]. 2007, č. 23-24 [cit. 2012-10-22]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=458>
- VÁCLAVÍK, Vladimír. Úvodem. In: *Otevřené vyučování* [online]. Poslední aktualizace 1. 2. 2012 [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: <http://www.otevrene-vyucovani.cz/ov/>
- VOŠÁHLÍKOVÁ, Tereza. Historie. In: *Lesní mateřské školy* [online]. [2012] [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/zakladni-informace/historie>
- VOŠÁHLÍKOVÁ, Tereza. Základy vzdělávání pro udržitelný rozvoj. In: *Metodický portál - inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 30. 06. 2011 [cit. 2012-07-11]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/s/Z/12983/ZAKLADY-VZDELAVANI-PRO-UDRZITELNY-ROZVOJ.html/>

Osobní rozhovor

- Osobní rozhovor s Václavem Mertinem, Praha – Konference domácího vzdělávání, 27. 11. 2012

- Osobní rozhovor s Veronikou B., Mikulášem T. Samuelou N., Praha – Konference domácího vzdělávání, 27. 11. 2012
- Osobní rozhovor s Tomášem Vágnerem, Liberec – Křesťanská základní škola a mateřská škola J. A. Komenského, 14. 12. 2012

Seznam grafů, obrázků a tabulek

Graf 1: Počet žáků plnící školní docházku podle § 41 školského zákona.....	41
Graf 2: Počet žáků zapojených do experimentu.....	44
Graf 3: Počet žáků zapojených do individuálního vzdělávání po schválení od roku 2005 – 2013.....	45
Graf 4: Rozložení respondentů podle oblastí.....	50
Graf 5: Rozdělení dětí podle pohlaví.....	50
Graf 6: Vyhodnocení otázky 1.....	51
Graf 7: Vyhodnocení otázky 2.....	52
Graf 8: Vyhodnocení otázky 3.....	53
Graf 9: Vyhodnocení otázky 4.....	53
Graf 10: Vyhodnocení otázky 5.....	54
Graf 11: Vyhodnocení otázky 6.....	55
Graf 12: Vyhodnocení otázky 7.....	56
Graf 13: Vyhodnocení otázky 8.....	56
Graf 14: Vyhodnocení otázky 9.....	57
Graf 15: Vyhodnocení otázky 9 – přesný čas.....	57
Graf 16: Vyhodnocení otázky 10.....	58
Graf 17: Vyhodnocení otázky 11.....	58
Graf 18: Vyhodnocení otázky 12.....	59
Graf 19: Vyhodnocení otázky 13.....	61
Graf 20: Vyhodnocení otázky 14.....	61
Graf 21: Vyhodnocení otázky 16.....	63
Graf 22: Vyhodnocení otázky 16 – akce ve škole.....	63
Graf 23: Vyhodnocení otázky 18.....	64
Graf 24: Vyhodnocení otázky 19.....	65
Graf 25: Vyhodnocení otázky 20.....	67
Obrázek 1: Mapa států USA.....	33

Tabulka 1: Rozdělení států USA do 4 skupin dle předpisů.....	33
Tabulka 2: Rozdělení států dle ročníků, ve kterých se provádí standardní testování.....	34
Tabulka 3: Počet žáků plnící školní docházku podle § 41 školského zákona.....	41
Tabulka 4: Počet žáků zapojených do experimentu.....	44
Tabulka 5: Počet žáků zapojených do individuálního vzdělávání po schválení od roku 2005 – 2013.....	45
Tabulka 6: Vyhodnocení otázky 1.....	51
Tabulka 7: Vyhodnocení otázky 2.....	52
Tabulka 8: Vyhodnocení otázky 3.....	53
Tabulka 9: Vyhodnocení otázky 4.....	53
Tabulka 10: Vyhodnocení otázky 5.....	54
Tabulka 11: Vyhodnocení otázky 6.....	55
Tabulka 12: Vyhodnocení otázky 7.....	56
Tabulka 13: Vyhodnocení otázky 8.....	56
Tabulka 14: Vyhodnocení otázky 9.....	57
Tabulka 15: Vyhodnocení otázky 9 – přesný čas.....	57
Tabulka 16: Vyhodnocení otázky 10.....	58
Tabulka 17: Vyhodnocení otázky 11.....	58
Tabulka 18: Vyhodnocení otázky 12.....	59
Tabulka 19: Vyhodnocení otázky 13.....	60
Tabulka 20: Vyhodnocení otázky 14.....	61
Tabulka 21: Vyhodnocení otázky 16.....	63
Tabulka 22: Vyhodnocení otázky 16 – akce ve škole.....	63
Tabulka 23: Vyhodnocení otázky 18.....	64
Tabulka 24: Vyhodnocení otázky 19.....	65
Tabulka 25: Vyhodnocení otázky 20.....	67
Tabulka 26: Analýza pracovní otázky x otázky v dotazníku.....	67
Tabulka 27: Výpočty hypotézy 1.....	68
Tabulka 28: Výpočty hypotézy 2.....	69
Tabulka 29: Výpočty hypotézy 3.....	70
Tabulka 30: Výpočet hypotézy 4.....	72

Seznam příloh

Příloha číslo 1: Dotazník pro rodiny

Příloha číslo 2: Přihláška k individuálnímu vzdělávání na Křesťanské základní škole a mateřské škole v Liberci

Příloha číslo 3: fotografie doma vyráběných pomůcek

Přílohy

Příloha číslo 1

Dobrý den,

jmenuji se Monika Němcová a jsem studentka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci obor Pedagogika – veřejná správa.

Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který je určen rodičům, případně dalších osobám, kteří vzdělávají děti formou individuálního vzdělávání a výsledky budou součástí mé diplomové práce na téma *Alternativní školství – individuální vzdělávání*. Odpovězte, prosím, na všechny uvedené otázky. Zaškrtněte nebo zvýrazněte odpověď, se kterou souhlasíte, případně slovně doplňte. Vyplnění dotazníku zabere max. 20 min.

Předem Vám děkuji za Váš čas strávený vyplňováním tohoto dotazníku.

BLOK A:

1. Rozhodnutí vzdělávat dítě individuálně v domácnosti, bylo:

- plánované
- neplánované

Prosím uveďte důvody, které Vás k tomu rozhodnutí vedly:

.....

.....

.....

BLOK B:

2. Od kterého ročníku vyučujete své dítě?

- 1. ročník
- 2. ročník
- 3. ročník
- 4. ročník
- 5. ročník

3. Dítě, které vyučujete v individuálním vzdělávání, je?

- chlapec
- dívka

4. Současný věk dítěte, které je vyučováno v individuálním vzdělávání?

- 6 let
- 7 let
- 8 let
- 9 let
- 10 a více let

5. **Kromě dítěte, které vyučujete v individuálním vzdělávání, máte ještě další děti?**

- ano
- ne

Pokud jste zaškrtnli ano, prosím vyplňte tabulku:

Pohlaví	Věk	Vzdělávací instituce, kterou dítě navštěvuje?

BLOK C: Průběh výuky

6. **Pro výuku máte vypracovány?**

- denní plány
- týdenní plány
- měsíční plány
- nemáme vypracovány žádné plány
- jiná odpověď - prosím uveďte.....
.....

7. **Výuka v individuálním vzdělávání probíhá?**

- denně
- podle potřeby
- jiná odpověď - prosím uveďte.....
.....

8. **V případě výuky, je doba vyučování?**

- přesně určena - trvá .....hodin
- nemáme určeno, vždy podle potřeby

9. Výuka začíná v kolik hodin?

- v dopoledních hodinách .....
- v odpoledních hodinách .....
- není předem stanoveno, vždy záleží na domluvě

10. Prosím uveďte vzdělání osoby, která dítě nejčastěji individuálně vzdělává?

- středoškolské vzdělání
Prosím uveďte obor: .....
- vysokoškolské vzdělání
Prosím uveďte obor: .....

11. Vzdělává dítě i jiná osoba?

- Ano
Prosím uveďte, které předměty vyučuje: .....
- .....
- Ne

12. Hodnotíte dítě v průběhu výuky?

Prosím uveďte jak?.....

.....

.....

13. Jaké používáte při výuce pomůcky? (je možno uvést více odpovědí)

- učebnice, které nám poskytla základní škola,
- jiné učebnice,
- odborné knihy,
- časopisy,
- lexikony,
- výukové programy na PC,
- výukové programy na DVD,
- stolní hry
- jiné pomůcky

Prosím uveďte jaké? .....

.....

.....

BLOK D: Konzultace a přezkoušení v základní škole

14. V průběhu školního roku docházíte do základní školy na konzultace?

- ano

Prosím uveďte, co vám a vašemu dítěti konzultace přináší .....

.....

.....

- ne

Prosím uveďte důvody .....

.....

.....

15. Na konci každého pololetí se dítě musí zúčastnit zkoušek, uveďte prosím průběh a Vaše pocity při přezkušování dítěte?

- Prosím uveďte .....

.....

.....

.....

.....

BLOK E: Zájmové a volnočasové aktivity

16. V průběhu školního roku se dítě účastní některých akcí pořádaných školou?

- ano

Prosím uveďte kterých.....

- ne

17. Jak dítě tráví volný čas?

- neorganizovaně

Prosím uveďte: .....

- Organizovaně

Prosím uveďte: .....

18. Dochází dítě do některého z těchto zařízení pro mimoškolní činnost? (je možno uvést více odpovědí)

- Základní umělecká škola,
- Dům dětí a mládeže,
- jazykové kroužky,
- sportovní kroužky
- jiné

Prosím uveďte .....

.....

19. Máte pocit, že výuka v domácím vzdělávání Vaši rodinu / Vaše dítě nějak ovlivnila, ať kladně nebo negativně?

Prosím uveďte: .....

.....

20. V současné době probíhá pokusné ověřování individuálního vzdělávání na 2. stupni základních škol, zapojíte se do něj?

- Ano
- Ne

Prosím uveďte důvody Vašeho rozhodnutí .....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku, údaje získané vyplňování tohoto dotazníku budou použity pouze pro mou diplomovou práci.

S pozdravem

Monika Němcová

Žádost o zařazení žáka do programu individuálního vzdělávání

podle §41 Školského zákona

Jméno a příjmení dítěte: .....

Datum narození: ..... místo: ..... r. č.: .....

1. Zákonný zástupce dítěte:

Jméno a příjmení: .....

Adresa (doručovací): .....

Tel.: ..... E-mail: .....

2. Ředitel školy: Bc. Tomáš Vágner

Křesťanská základní škola a mateřská škola J. A. Komenského

Růžodolská 118/26, Liberec 460 01

Žádám o zařazení dítěte ke dni ..... do programu individuálního vzdělávání realizovaném na Křesťanské základní škole a mateřské škole J. A. Komenského, Růžodolská 118/26, Liberec 460 01 ve školním roce .....
Dítě nastoupí do ..... postupného ročníku.

Důvody žádosti o zařazení: .....

.....

.....

Podmínky:

- Žák bude vzděláván podle učebnic a učebních textů používaných na Křesťanské ZŠ a MŠ J. A. Komenského.
- Během výuky individuálně vzdělávaného žáka budou dodrženy podmínky ochrany zdraví.

Přílohy:

- doklad osvědčující vzdělání osoby, která bude žáka individuálně vzdělávat
- popis prostorového a materiálně technického zabezpečení
- vyjádření školského poradenského zařízení

V Liberci dne: .....

.....

podpisy zákonných zástupců dítěte

- pomůcky k výuce matematiky

- pomůcky k výuce matematiky

- pomůcky k výuce matematiky

- pomůcky k výuce přírodovědy

- pomůcky k výuce anglického jazyka

- pomůcka k výuce rodinné výchovy

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Monika Němcová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Helena Grecmanová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Alternativní školství – individuální vzdělávání
Název v angličtině:	Alternative education – homeschool
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se věnuje alternativnímu vzdělávání a jeho odlišností od tradičního vzdělávání. Stručně popisuje typy alternativních škol a rozsáhleji se týká individuálního vzdělávání. Zabývá se výhodami a nevýhodami individuálního vzdělávání, metodami a styly výuky a zaměřuje se i na zajištění socializace dětí doma vzdělávaných. Nastiňuje i vývoj a současnost individuálního vzdělávání v zahraničí a v České republice.</p> <p>Součástí je i výzkumná část, která byla určena rodinám, které individuálně vzdělávají děti. Výzkum byl zaměřen na důvody rodin a na organizaci výuky v rodinách. Dále na zjištění, jak jsou organizovány činnosti mimo výuku. V závěrečné kapitole je uvedeno srovnání údajů z výzkumné části s diplomovou prací, která se individuálním vzděláváním zabývala v roce 2000.</p>
Klíčová slova:	alternativní vzdělávání, individuální vzdělávání, alternativní školy
Anotace v angličtině:	<p>This thesis is devoted to alternative education and its differences from traditional education. The work briefly describes the types of alternative schools and more extensively depicts of homeschooling. It deals with the advantages and disadvantages of homeschooling, its methods and styles of teaching and focuses on ensuring the socialization of home education. It outlines the development and present homeschooling abroad and in the Czech Republic.</p> <p>A part of the work also includes a research which was intended for families who educate their children individually. The research was focused on the reasons and organization of education in the families. In addition, the ways of organizing outside the classroom activities were investigated. The final chapter provides a comparison of data from the research part of the thesis with another thesis which dealt with individual schooling in 2000.</p>
Klíčová slova v angličtině:	alternative education, homeschooling, alternative schools
Přílohy vázané v práci:	ilustrace
Rozsah práce:	88 s., 9 s. obr. příloh
Jazyk práce:	CZ

